La Miralta

Àngel Guimerà

SUBIRACHS
ABCDEFG
HIJKLMN
OPQRSTU
VWXYZ

LA MIRALTA

Angel Guimerá

La Miralta

Drama en tres actes

BARCELONA
Imprempta La Renaixensa, *Xuclá, 13, baixos.*
1905

PERSONATJES

DÉVORA	DON GREGORI
MERY	SADURNÍ
DONYA NADALA	JOANET
MONIQUETA	RIPOLLÉS
PEPA	TOMÁS
CARLES	ANTON
ENRICH	

GENT DE CIUTAT Y GENT DE POBLE

Passa en nostre temps

Acte primer

A la dreta la fatxada d' un molí molt rónech. A la esquerra la fatxada d' una casa senyorial, y en segon terme la d' una capella. Al fons una barana de pedra que figura donar á un avench; y més lluny las montanyas.

ESCENA PRIMERA

CARLES, D. GREGORI, RIPOLLÉS y TOMÁS. Los tres primers asseguts al voltant d' una taula després d' haver prés café. L' últim dret servintlos.

GREGORI

La Nadala diu que tot contribuheix á la felicitat d' avuy: fins el dia, qu' es espléndit.

CARLES

Y te rahó Donya Nadala.

GREGORI

Ella com sempre: no la diu que no la encerti.

CARLES

Prou, prou.

GREGORI

Ptsé! Talent que Deu li ha donat. Vol més rom, senyor Ripollés? *(En Tomás fa un moviment pera anarli á servir.)*

RIPOLLÉS

Moltas gracias, D. Gregori.

GREGORI, *á Carles.*

Y á quin' hora volen ser á Sant Martí? *(Mirantse 'l rellotge.)*

CARLES

Un moment que hi siguém avans de la dilligencia, ja n' hi ha prou.

GREGORI, *á Tomás.*

No hi arriba á las quatre?

TOMÁS

Si senyor: més que menos.

GREGORI

Mira: que D. Carles tinga 'l cotxe á dos quarts y mitj. *(A Carles.)* Hi serán en menos d' un quart, y encare s' esperarán bella estona. Te 'n pots anar. *(A n' en Tomás, que se 'n va cap al fons dreta, desapareixent.)*

CARLES

Y si vosté, D. Gregori, te de fer alguna cosa, per nosaltres no estigui.

GREGORI

Donchs, veurán... Ab franquesa: si vostés no manan lo contrari, me 'n aniré á trencar el son una miqueta.

CARLES

Y es clar, D. Gregori. Vagi, vagi. Potser que per nosaltres se n' estava.

RIPOLLÉS

No faltava sinó... *(Tots s' alsan.)*

GREGORI

No més el temps de tancar y obrir els ulls. Hi estich tant fet! Ja m' ho dispensan, veritat?

CARLES

Vol callar, D. Cregori? *(Rihent.)* Se li prohibeix dormir depressa, que no li aprofitaría.

GREGORI, *desapareix rihent.*

Te rahó; te rahó.

ESCENA II

CARLES, RIPOLLÉS y TOMÁS, quan s' indiqui.

CARLES

Pobre home! S' estava aquí per fernos companyía.

RIPOLLÉS

Es un galan subjecte.

CARLES

Ptsé! Es el marit de Donya Nadala, y d' aquí no passa.

RIPOLLÉS

Lo qu' es Donya Nadala t' asseguro que 'm fa molta gracia. Tant ceremoniosa, tant entonada...

CARLES

Pero també es un tros de pa. El no viure á ciutat fa que la gent que vol presumir desentoni. Compréns?

RIPOLLÉS

No, si me 'n faig cárrech. *(Pauseta.)* Total: que vas á tenir un oncle y una tía que no te 'ls mereixes.

CARLES

Sí; tothom es excelent á La Miralta. *(Pauseta.)* Y encare no m' has dit que 't sembla la meva promesa...

RIPOLLÉS

No? Donchs mira: la trobo molt guapa. Molt; molt.

CARLES

Sí, eh? *(Ab fredor.)* Vaja; això ja es alguna cosa.

RIPOLLÉS

Considera que la conech d' aquest matí.

CARLES

Lo mateix que als seus oncles.

RIPOLLÉS

Es clar que sí: pero á una núvia, noy, en un día com aquest costa molt de conéixerla á fondo. Justament el día que 's casa! *(Riu Carles.)* Y tú? Y tú cóm la trobas? Veyám, veyám.

CARLES

Jo? *(Pausa.)* Donchs jo ab totas las perfeccións del món. Mírat, m' hi caso.

RIPOLLÉS

Es á dir, que anirás al altar ab totas las ilusións d' un enamorat...

CARLES, *interrompentlo.*

Totas; ab totas: m' hi caso!

RIPOLLÉS

Deu te las conservi y te las aumenti. *(Irónich.)*

CARLES

Amén. *(Forta rialla y pausa.)* Késten cárrech: á qué més pot aspirar un home com jo? He trobat una dona guapa, que aixó tú ho asseguras. Enamorada de mí, que aixó soch jo que t' ho asseguro. Rica, y aixó ho diuhen els seus oncles y tothom de deu horas á la rodona. Desinteressada, al extrém de volerme á mí, que m' he quedat no més ab la carrera, que res me dona. Dócil, fins al extrém de prestarse á transformar aquest molí fariner en fábrica de teixits ab totas las sevas consecuencias. Educada, al costat sempre de la seva tía, que li ha fet de mare, de pare y de tota la parentela. Si ab aixó no n' hi ha prou per la meva persona...

RIPOLLÉS

Mirantho bé ni podias esperar tant. Si aquí sapiguessin la teva vida, y lo revellit y gastat que deus estar per dintre!

CARLES

No tant; no tant!

RIPOLLÉS

Y la pobra xicota que 's deu pensar que ella es el teu primer amor!

CARLES

No es el primer, pero será l' últim. N' estich resolt. *(Rihent.)*

RIPOLLÉS

Sinó que no m' ho dirías, te faría una pregunta.

CARLES

Quán te 'n tornas?

RIPOLLÉS

M' has fet venir á casament, home!

CARLES

Y que 't pots estar aquí tant com vulguis. No m' has entés.

RIPOLLÉS

Are sí. Me n' haig d' entornar demá mateix.

CARLES

Donchs pregunta tot lo que vulguis.

RIPOLLÉS

Aixó. Aquesta d' are... es la dona que t' has estimat més de totas?

CARLES

Te 'n vas demá, eh?

RIPOLLÉS

Sí.

CARLES

Donchs sobre totas me n' he estimat una altra.

RIPOLLÉS

Per qué no t' hi vas casar?

CARLES

Perque no.

RIPOLLÉS

M' has convensut. Es morta?

CARLES, *alsantse.*

No ho sé; te juro que no ho sé.

RIPOLLÉS

Conta.

CARLES

No 'm dona la gana. *(Mira 'l rellotge y torna á asséures.)* Jo tenia vint y quatre anys, y vaig ser un ximple. Me vaig ofendre de no sé qué; perque jo alashoras era una pólvora, sabs? y li vaig escriure unas cuantas impertinencias. Y ella 'm va tornar la carta á trossos: no n' hi havía per menos. Quan me vaig adonar de la bestiesa, ja no hi vaig ser á temps. Se n' havía anat á Mégich, y d' allí no sé hont. Li vaig escriure desesperat: res. Sa mare crech qu' era d' orígen italiá. Havía cantat una temporada al Liceo. Per cert molt malament. Res; passavolants ab pretensións d'artistas.

RIPOLLÉS

Y era maca?

CARLES

La dona més maca del món.

RIPOLLÉS

Ja 'n sé duas: per quina 't quedas?

CARLES

Aquesta es una criatura. Pobreta! Tot lo que ella sab de la vida ho sab per la seva tía, que encare 's pensa que 'ls enamorats tener de fer serenatas. Si volía que 'm declarés á la seva neboda de genolls! Y estranya que no m' hagi aflaquit tot aquest temps.

RIPOLLÉS

No entench com se va casar ab D. Gregori.

CARLES, *rihent.*

Prou que se 'n plany! Es clar que jo are á la Dévora me la faré á la meva manera.

RIPOLLÉS

Lo primer que tens de fer es cambiarli 'l nom.

CARLES

Li va posar la seva tía: afigúrat. Ella es qui primer se va entussiasmar ab això de la fábrica. Ja hi veu un exércit de travalladors sortint del Temple del Art, que diu ella, al toch de laboriosa campana, que vol fer benehir, es clar. Tot ho faria benehir la pobre dona.

RIPOLLÉS

Y lo segon que tens de fer es tréuret de casa tan aviat com puguis á óncle y tía.

CARLES

Si se 'n anirán aquesta nit mateixa á Sant Martí, que hi tenen la seva casa. *(Rihent.)* Qué 't pensas que jo...

RIPOLLÉS

Y això de la poesía de la fábrica ja se 'n anirán fent cárrech.

CARLES

Per altra part, la meva idea es excelent, perque 'l molí de farina ja no 'ls hi dona gran cosa, y 'l salt d' aygua s' está perdent qu' es una llástima. Ja 'l veurás.

RIPOLLÉS

Com á negoci ho es. Lo que no m' agrada, y ja t' ho vaig dir, es que prengueu un soci.

CARLES

Cóm ho teniam de fer? Aquí, lo qu' es diner, no n' hi ha. Jo me 'n hauría guardat prou d' associarme segons ab quí. Pero ab l' Enrich!... Si hem fet la carrera plegats y 'l conech desde l' Institut. Es aixís com jo de carácter, sinó que ell sempre ha sigut un home reposat. Tú 'l veurás are.

RIPOLLÉS

No, si ja 't pots pensar si me 'n alegraré de que ho ensopeguis.

CARLES

Oh, y de la manera tant senzilla com va venir que 'n tractessim! Afigúrat que me 'l trobo un día pels carrers de Barcelona. Y vinga contarnos la nostra situació. Jo, que m' anava á casar; ell, que estava casat á Bilbao, y que havía vingut á Barcelona per la mort d' un parent... Parlárem de la carrera; el vaig portar un día aquí; se las va eure ab Donya Nadala y ab la Dévora del salt d' aygua, y, míra, que lligarem caps. Y se 'n va anar á buscar á la seva dona á Bilbao, hont no s' hi havía pogut arrelar, y hem volgut de totas passadas que fossin al casament.

RIPOLLÉS

Y á comensar las obras desseguida.

CARLES

Es clar! A més, la seva dona no acabará may els diners.

RIPOLLÉS

Si qu' es rica!

TOMÁS, *que puja del fons dreta.*

Quan vulguin els senyors, el cotxe está á punt.

CARLES

Donchs aném. Me sabría greu que la dilligencia arribés primer que nosaltres. *(Van caminant cap al fons.)* Es la herencia d' un parent d' ella d' América que... *(Han sortit pel fons dreta ab en Tomás, que després tornará.)*

ESCENA III

MONIQUETA, SADURNI, JOANET y després TOMÁS. Aquest anirá recullint tot lo que hi ha sobre la taula y ho ficará á la casa.

JOANET, *trayent el cap per la porta del molí.*

Ja son fora, avi! Mare, no hi ha ningú.

MONIQUETA, *sortint del molí.*

Ay, gracias á Deu! Han anat fins á Sant Martí, que jo ho he sentit. *(Porta trastos de la mudansa.)*

JOANET, *també trayent objectes.*

Fem, fem avans que surti ningú. Eh que han anat á Sant Martí, Tomás?

TOMÁS

Sí; han anat á rebre uns senyors forasters que també venen á casament.

MONIQUETA, *surtint altra vegada.*

El teu avi plora com un babau, Joanet; córrehi.

JOANET

Avi! Qué feu, avi? *(Entrant al molí.)*

MONIQUETA, *á Tomás.*

Veritat que son á rebre á un senyor que te de fer la fábrica?

TOMÁS

Sí; un senyor qu' es enginyer, com D. Carles, que també es un enginyer.

JOANET, *sortint.*

Mare! L' avi no vol trescar. Tresquém nosaltres, veniu.

MONIQUETA

Enginyer... enginyer! Dimonis desencadenats, que no més venen á fer mal. *(Anant cap al molí.)* Ay, gracias á Deu que us bellugueu, sogre! *(Al veure sortir á Sadurní. En Tomás se 'n va cap á la casa emportantsen objectes de sobre la taula.)*

SADURNÍ

Es que jo no tinch coratge per treure res del molí, que aquí es á casa.

JOANET

Calleu, avi, que m' entristeixo jo.

MONIQUETA, *mitj plorant.*

No teniu coratge per res vosaltres.

SADURNÍ

No que no 'n tinch, no, ni ganas.

MONIQUETA

Al menos aneu duyent las cadiras á l' altra casa.

SADURNÍ

Es que aquí es á casa.

JOANET

Donchs mireu: tururut are.

SADURNÍ

Ja las hi duré las cadiras, sinó que de primer veyám si hi son totas. Una, duas, tres... *(Entre grans y petitas n' hi haurá onze, que la Moniqueta y 'l Joanet han anat trayent del molí.)*

MONIQUETA

Correu cap al piset, que pot venir gent. *(Ja s' entén que durant tota aquesta escena la Moniqueta y 'l Joanet van portant objectes al mitj.)*

SADURNÍ

No t' enquimeris. Deu, onze. Are aquestas á sobre. No, aquestas á sota, y á sobre las xicas. Veyám, tornemlas á contar. *(S' asseu y las conta.)* Are no més n' hi ha deu. Ay, ay! Eran onze. *(No pensa á contar la cadira en que está assegut. En Joanet y la Moniqueta treuhen un cove gran plé de terrissa.)*

MONIQUETA

Veyám si caurás d' esquena.

JOANET, *plorós.*

Faig com els cranchs, oydá!

SADURNÍ

Nora: hi manca una cadira.

MONIQUETA

Sogre: ja hi son totas.

JOANET, *á Sadurní.*

Veniu, que treurém la taula.

SADURNÍ

Jo vuy la cadira.

MONIQUETA, *atrafegada.*

Veníu, com una reira de bet!

SADURNÍ

Jo are contaré las ollas. *(Va á tréurelas del cove.)*

MONIQUETA

No 'm remeneu las ollas.

TOMÁS, *que surt de la casa.*

Cóm es que deixeu trastos al mitj? Ja veuréu si surt Donya Nadala quina prédica!

MONIQUETA

Per prédicas estém. *(La Moniqueta entra al molí derrera 'l Joanet. En Tomás s' entorna.)*

SADURNÍ, *trayent ollas y tupins del cove y posant-los á terra.*

Una, duas, tres...

JOANET, *treuhen la taula.*

No anéu tant apoch apoch, dona!

MONIQUETA

Si es un plom aixó! Sogre: correu.

SADURNÍ, *trayent plats del cove.*

Quatre, cinch, sis...

MONIQUETA

Deixeu estar la terrissa!

SADURNÍ

Una altra olla: una, duas, tres...

MONIQUETA, *deixant estar la taula.*

Ay, ay, quina trencadissa!

SADURNÍ

Vuyt, nou, deu, alabat sía Deu...

MONIQUETA

Prou! Que tantas cansons!

JOANET

Avi: enduyemse la taula desseguida.

SADURNÍ

Pepa! Pepa! *(Cridant fort.)*

MONIQUETA

Qué crideu, sant cristiá! *(Te de contrastar sempre la calma d' en Sadurní y l' atolondrament de la Moniqueta y 'l Joanet.)*

ESCENA IV

MONIQUETA, SADURNÍ, JOANET y PEPA, que surt de la casa.

PEPA

Quí 'm crida?

SADURNÍ

Bufona: qué 'ns podrías donar un cop de má?

MONIQUETA

Ay! estém més enfeynats!

PEPA

No més que una estona.

SADURNÍ

Te, maca, te; agafém cadiras jo y tu. *(Rihent.)*

JOANET

Ay, carám d' avi! Ell tenint la Pepa...

MONIQUETA

Veníu, que treurém la pastera!

SADURNÍ

Déixals estar, aixerida; aném.

MONIQUETA

Que vingueu, vos dich.

SADURNÍ, *plorant de cop.*

No hi torno á entrar jo al molí, que 'm fá massa basarda. Passa, passa, Pepa. *(Riu en Sadurní, anántsen ab la Pepa cap al últim terme de la esquerra, emportántsen cadiras.)*

MONIQUETA

També me 'n fa á mí de pena.

JOANET

Jo ja me 'n aconhortaría. Es massa vell el molí, vaja.

MONIQUETA

També soch vella jo. Y aquí vas neixer tu, y 'l teu pare, y 'l teu avi.

JOANET

Y mireu. A tot arreu 's pot neixe quan toca que s' ha de neixe. *(Se fican al molí.)*

PEPA, *que ve ab en Sadurní.*

Qué diheu?

SADURNÍ

Que are 'ns endurém las ollas, qu' están més tristas!

PEPA, *agafant una ansa.*

Agafeu d' una vegada.

SADURNÍ

Pobre molí! Al menos are teniam farina!

PEPA, *tot caminant.*

Escoltéu: y això que 'n diuhen polvos d' arrós, que també 's fan de farina?

SADURNÍ, *cremat.*

No senyora! Vuy dir sí senyora. Ves ab qué 'm surts ab la pena que tinch. *(Desapareixen per la esquerra.)*

MONIQUETA, *ab altres objectes.*

De la pastera no sé cóm n' eixirém. Vetho aquí.

JOANET

Que haurém de dir fava. Véusho allá.

PEPA, *que ve cremada.*

No 's pot estar ab el Sadurní. Es més inquietós!

MONIQUETA, *cridantlo.*

Sogre! Sogre!

PEPA

Sadurní!

JOANET

Avi! Avi!

ESCENA V

MONIQUETA, PEPA, SADURNÍ, JOANET, D.ª NADALA y D. GREGORI, sortint de la casa.

NADALA

Qué passa? Quí ha pres mal? Gregori: vina, fill!

MONIQUETA

No senyora; no hi ha pas res.

GREGORI

Qué ha succehit?

NADALA

Ay! quin esglay qu' he tingut! M' he imaginat que havía succehit una gran desgracia. *(Arriba en Sadurní.)*

GREGORI

No sé porque t' has d' espantar de res en acabant de dinar.

NADALA

Encara esteu ab la mudansa? Ay verge de la Misericordia! *(A Gregori.)* Fill: soch aixís jo. *(Als del molí.)* Pero qu' hem de fer ab aquestos trastos?

GREGORI

Cálmat, dona. A mi sí que m' has trencat el son y no sé pas si 'm probará.

MONIQUETA

Ja enllestim, ja.

SADURNÍ

Pepa: aném.

JOANET

Agafém. *(Surtirán tots per la esquerra ab trastos.)*

PEPA

Jo això. *(Tot ab molta pressa).*

GREGORI

No us feu mal. Que us ajudin. *(Anant derrera d' ells.)* Moniqueta: no ho agafeu bé. Tu, tiva més á la dreta.

NADALA, *mirant per la porta del molí.*

Si encare hi veig més *enseres!* Es clar; han esperat al últim instant!...

GREGORI

Pobra gent! Estich per dalshi un cop de coll. Ja veurás jo. *(Anantse á treure la americana.)*

NADALA

May! Desgraciat! Considera la teva categoría. *(Ell va á insistir en tréuressela.)* Te refredarás.

GREGORI, *desistint.*

Bueno! Te, ja tusso.

NADALA

La culpa es tota de la Dévora, qu' es masa bondadosa y tothom ne fa 'l bon Jesús. Afigúrat quin espectacle si quan aném tota la comitiva á la capella 's topan nostres ulls ab márfegas, pisa negra, taulas blancas de terra d' escudellas... Quina desilusió, fill, quina desilusió! *(Tornan los altres de la esquerra.)* Atenció, Moniqueta. Y vos, Sadurní,

atenció. Si quan aném á la boda ja no heu tret de la nostra vista fins l' últim utensili, jo us prench la clau y tanco dintre 'l molí lo que encare hi hagi. Y us adverteixo que la salva que 's fará será de debó y de gran ressonancia, desgabellant, com ja ho sabeu, part del molí. Y aixó será desseguida desseguida de sortir de la capella; al devant de la comitiva á qui volém impresionar, ho sentiu? Perque 'l casament te de ser *retentisant,* tinguéuho ben entés, *retentisant:* no sé si m' esplico.

MONIQUETA

Ay si senyora, sí. Tot será fora. Jo li asseguro, quan... quan fassin aqueixa... desgracia tan bonica, vaja.

GREGORI

Si; aneu depressa, creyéume, perque hi hauría trencadissa. *(Joanet y Pepa han entrat al molí y ara Moniqueta.)*

NADALA, *cridantlo.*

Sadurní!

SADURNÍ

Qué mana mi senyora!

NADALA

Qué teniu? Mira, Gregori; plora en un dia com avuy!

SADURNÍ, *acostantse al molí.*

Jo no tinch res. Jo .. Com que volen desgraciar al pobret molí... *(Aturantse y tapantse la cara plorant.)*

NADALA

Pel be de tots, Sadurní. El món cambia, que ja

fa temps que 's va descubrir que roda y cambia de puesto, m' entens? Si sempre ha sigut lo mateix, fill. Si Jorge Manrique ja ho deya ab la seva elocuencia, ay, Senyor! Si, Sadurní, si; *qué se fizo el rey don Juan—los infantes de Aragón,* sabs? *qué se ficieron?*

SADURNÍ

Si, senyora; sí.

MONIQUETA, *sortint del molí.*

Per la mort de Deu, sogre!

NADALA, *á Gregori.*

Després que la Dévora 'ls deixa viure en una caseta nova, qu' es una preciositat, ab unas finestras d' un modernisme esquisit!

GREGORI

Si tens tota la rahó!

SADURNÍ, *á la Moniqueta, que 'l crida desde 'l molí.*

No entraré; no t' escarrassis.

NADALA

Y ves si 'l seu net guanyaría tant al peu de la mola com cuydant la selfactina, la selfactina, sents, Gregori? Si 'l nom ja es tot una poesia! *(En Gregori corre á ajudarlos á treure la pastera.)*

GREGORI

Ja veuréu jo. Y que tantas cansonerías!

NADALA

Pero, Gregori! Ay Deu meu, Deu meu! *(Corrent á tancar la porta de la casa.)* Qué dirá 'l servey! Es clar: després venen las *cuchufletas!*

GREGORI, *fent forsas.*

Va; va; are; va.

SADURNÍ

Quina tristesa! Sembla que treuhen una caixa de morts. Y á dintre totas las mevas alegrías.

MONIQUETA

Calléu, que la pastera fa viure.

ESCENA VI

DONYA NADALA, MONIQUETA, PEPA, SADURNÍ, DON GREGORI, JOANET y DÉVORA, que ve rihent de dintre la casa.

DÉVORA

Mireuse l' oncle: mireuse l' oncle!

NADALA

Pero, Gregori; devant de la Dévora!

GREGORI

Reposém are, reposém. *(No s' aturan.)* Que no puch més caramba! *(Aturantse.)*

MONIQUETA

Donemse ánsia. *(Van dintre Joanet y Moniqueta buscant més cosas. D. Gregori s' aixuga la suor.)*

DÉVORA, *rihent.*

No pot el pobret oncle!

NADALA

Ja ho veus! Ja 't deus haver esllomat!

GREGORI

Quí sab? *(Fent gestos per posarse dret.)*

DÉVORA

Donchs jo també vuy travallar una miqueta. A quí ajudo jo?

NADALA

No; que si fessis un mal gesto avuy!

DÉVORA

Vuy dur una cosa ó altra jo. Dónamho, Joanet! *(Va á agafar, sense fixarshi, un bressol de jonch que du 'l Joanet.)*

JOANET

La senyoreta s' espatllará!

DÉVORA

Deixa anar tú! Si no pesa gens!

NADALA

Deixa estar això desseguida!

DÉVORA

Ah no, no. *(Rihent.)*

GREGORI, *rihent.*

No ho deixis; es un bon pressagi.

NADALA

Dévora!

DÉVORA

Ay! *(Adonántsen.)* Teniu. *(Donantlo á la Moniqueta.)*

NADALA

No está be, noya!

DÉVORA

Pero qué hi fa? Donéume, donéume. *(Rihent per xó avergonyida, més volentlo tornar á pendre.)*

GREGORI, *després de mirar pel fons.*

Vé 'l teu promés, Dévora!

NADALA

En Carles! En Carles!

DÉVORA, *pel bressol.*

Enduyéusel; enduyéusel desseguida!

SADURNÍ, *á Pepa.*

Prenlo tu, bufona, y aném tu y jo. *(Rihent.)*

PEPA, *ab el bressol.*

Ay senyor! Encare us hi treurém al sol.

ESCENA VII

DÉVORA, NADALA, MONIQUETA, PEPA, GREGORI, SADURNÍ, JOANET y CARLES y RIPOLLÉS. La gent del molí se n' enduhen la pastera y 'ls altres objectes que encare hi havía á la escena.

CARLES, *entrant ab Ripollés.*

Ja 'ns tenen de tornada.

NADALA

Tot sols? Donchs que no han arribat?

CARLES

No senyora, ningú. Dévora!... *(Acostantshi.)*

DÉVORA

Carles! *(Rihent ditxosa.)*

RIPOLLÉS, *á Donya Nadala.*

La dilligencia prou que ha arribat; pero aqueixos senyors nó.

NADALA

Es incomprensible.

CARLES

He tornat á llegir la carta; y ben clar que ho diu que vindrian en aqueixa dilligencia. *(Entretant Don Gregori procura posarse ben dret.)*

DÉVORA

Pobre oncle! Que li fa gayre mal?

GREGORI

Afigúrat! me dona un gust!

CARLES

Y que no vindrá cap més dilligencia fins á demá.

RIPOLLÉS

Aixís nos ho han dit.

NADALA

Ho sento amargament, dolorosíssimament, perque 'ns deteriora 'l número més hermós del programa. Del *protocole,* com diuhen els francesos.

CARLES

Dispensi, senyora: el número més hermós del programa d' avuy está encomanat al capellá.

GREGORI

Es que la Nadala ha vulgut dir...

NADALA

Oh! Ja m' ha entés. Pero afigúris vosté *(A Ripollés)* l' efecte que faría 'l firmar aquí mateix la escriptura de la societat ab lo seu amich, hont hi ha

la... cláusula de la transformació del molí en gran industria. Això desprès de sortir del temple, en presencia de tots els convidats, y desseguida comensar á derruhir el molí al só d' una marxa de... de... ajúdam, Dévora.

DÉVORA, *qu' estava cuydant á D. Gregori.*

Pero, tía, tot això 's pot fer demá quan arribin! No es veritat, Carles?

CARLES

Sí, será igual.

NADALA

Y 'l notari, qu' está á punt d' arribar! Y la ploma que ja la tinch en fresch!

CARLES

En fresch la ploma?

NADALA

Sí, pero, no ho digui. *(A Carles sol.)* Es la ploma ab que 's firmará la escriptura, tota guarnida de lliris modernistas y crisantemas. Si no que te un balans, que mentres firmin els hi haurán de sostenir per dalt. Ja hi ha unas cintas per xó. *(Nadala satisfeta. Carles riu dissimulat apartántsen.)*

DÉVORA

De qué rius? De qué rius? Qué t' ha dit la tía?

CARLES

Ja t' ho contaré. No rigas are, no rigas. *(Mentrestant D. Gregori 's passeja sol per adquirir lleugeresa.)*

NADALA, *á Ripollés.*

En fí, qué s' hi ha de fer! Comensarém el derrumbament sense la escriptura.

RIPOLLÉS

Si senyora, si; jo no 'm disgustaría per aixó.

NADALA

A mí tot m' arriba á l' ánima, comprén?

GREGORI, *apart.*

Crech que si la Nadala 'm fes unas fregas...

NADALA

Vosté potser no l' ha vist el molí.

RIPOLLÉS

No senyora.

NADALA

Vingui, perque se li acaba la vida.

RIPOLLÉS

Ab molt gust, senyora. *(Van cap al molí.)*

GREGORI

Nadala!

DÉVORA

Tía! L' oncle vol...

GREGORI

No; quan tornin, quan tornin.

CARLES, *á Gregori.*

Jo crech que ab una copeta de rom tot li passaría.

GREGORI

Potser si. La vaig á pendre.

ESCENA VIII

DÉVORA y CARLES

CARLES

No te res! Tot es aprensió. Y escolta, escolta: que no vas á vestirte. Mira que s' acosta l' hora.

DÉVORA

Si encare hi ha més temps!

CARLES

Es que 'm sabría greu que 't fessis esperar.

DÉVORA

Jo ferme esperar pera casarme ab tú! Jo ferme esperar? Si voldría anarhi desseguida desseguida. Perque míra: 'm fa por tot, tot; y mentres no sigas el meu marit, sempre tinch por de que me 'l prenguin al meu Carles. Sinó que are hi penso que no está be que jo diga totas aquestas cosas.

CARLES

Volguerme á mí una altra! Y quí vols que 'm vulgui are sabent tothom que estich boig per tu? Si fins me temo que 'm passaré la vida cusit á las tevas faldillas!

DÉVORA

Si, prou! Y quina desgracia que tindrém!

CARLES

Quina?

DÉVORA

Ab aquesta feyna que hi haurá dintre de la fábri-

ca: regirant las pacas de cotó; filant per aquí; teixint per allá y tornante sort ab aquells catrichs catrachs nit y dia. Y que tot, tot te distreurá de mí. Vaja, que això de la fabricota 'm fa rumiar molt. Al menos hauríam d' haver estat un any á comensar els maldecaps de la fábrica. Sinó que la tía, encare no 't va sentir, com que sabs dir tant be las cosas...

CARLES

Oh, sí! Això de la Civilisació que avansa fins aquí dalt, la te que no hi veu de cap ull la pobra dona!

DÉVORA

Donchs míra; jo li tindré gelosía á la fábrica. Molta, molta gelosía. Y després, que potser hi travallarán donas!

CARLES

Moltas donas, moltas.

DÉVORA

Ah, sí, donas? Y joves potser?

CARLES

Precisament las tením de triar joves.

DÉVORA

Ah, sí? Donchs míra: aquí en aquesta casa no n' entrarán de joves, ho tens entés? Y t' ho dich avans de que 'ns casém, perque després no surtis ab que t' he enganyat. No hi entrarán, no. Jo no vuy morir consumida.

CARLES

Pero escolta, mira: 'ls primers mesos ja ho veurás com jo no me 'n ocuparé gayre dels travalls de la fábrica.

DÉVORA

Els primers mesos! Sí, sí, ja.

CARLES

Com que jo estaré per tú sempre, sempre. Y farém que 'l meu company se cuydi de tot per ell y per mí.

DÉVORA

Ja ho he sentit ja: 'ls primers mesos. Y després qué?

CARLES

Oh después! Jo també hauré de travallar! Ja ho veus que...

DÉVORA

Be, be. Donchs farém duas seccions. El teu amich que 's cuydi de la secció de las donas y tu de la dels homes. Com ho tením á la parroquia, sabs?

CARLES

Com tu vulguis.

DÉVORA

Y cada secció en un edifici de banda: los homes aquí mateix, y las donas més lluny, més lluny, que hi ha uns camps expressos per allí baix, amples, que no se 'ls acabarán.

CARLES

Sí, y 'l salt de l' aygua cóm el partirém pels dos edificis?

DÉVORA

Molt senzill: acostarém el de las donas cosa d' un quart, y llavoras, fent un pont... aixís... *(Ella li ha prés el bastó y ho senyala á terra.)* Ab un arch...

CARLES

Ab un arch d' un quart d' hora! No está mal.

DÉVORA

O dos archs. *(Dibuixantho á terra.)*

CARLES

Ah! Ab dos archs si.

DÉVORA

Sinó que com lo teu amich será tant amo com tú, potser voldrá á tothom en un sol edifici, y llavoras qué dirás tú? qué dirás?

CARLES

Peró, Dévora: no 'ns amohiném per aixó: Tot se fará al teu gust.

DÉVORA

Oh, y si la seva esposa no volgués tampoch que 'l seu marit se cuydés de las donas? Ay, ay, ay!

CARLES

Quins maldecaps! Are veyéu!

DÉVORA

Sabs si es gelosa la senyora del teu amich?

CARLES

No la conech; pero una gelosa tant... estranya com tu, ja t' ho asseguro que no pot ser.

DÉVORA

Está be. Ja ho veurém. *(Silenci dels dos. Ella va d' un lloch al altre y després torna prop d' ell.)* T' ha molestat tot aixó que t' he dit? Veritat?

CARLES

De cap manera.

DÉVORA

No 'ns enganyém, Carles: diguemse la veritat sempre.

CARLES

Donchs si: m' ha molestat la teva desconfiansa en mí.

DÉVORA

Desconfiansa?

CARLES

Y encare m' ha agraviat més que 't sápiga greu que 's fassi aquesta fábrica en las tevas propietats. Y si 'm tinguessis l' afecte que dius, no 't sabría gens de greu, sinó que n' estarías molt contenta.

DÉVORA, *acostantshi resolta.*

Are, are soch aquí. Esplícat, esplícat.

CARLES

Sí: perque tu veus la meva posició humil y desayrada al costat teu. Tu ets la pubilla rica; jo 'l pobre que no més te pot portar una cosa que no es res, la carrera; y quan me vuy aixecar y ennoblir travallant, fentme una posició digna al costat teu, á tu 't sab greu que jo travalli, com si 'l teu carinyo fos no més un egoisme y 'm volguessis rebaixat sempre á vora teu, igual á un servidor de la casa, com un criat á qui se 'l paga també.

DÉVORA

Que no 't vuy sentir. *(Ja ha procurat ferlo callar avans.)*

CARLES

Potser sí que més hauría valgut que...

DÉVORA, *anant cap á n' ell.*

Qué? Qué vols dir? Que més hauria valgut rompre nostre casament?

CARLES

Dévora: per Deu...

DÉVORA, *arrencant en plor.*

Deu meu! Deu meu! Parlarme avuy d' aquesta manera!

CARLES

Sí, sí; ja ho veig: tinch mal carácter. Pero késten cárrech, Dévora. La meva posició 'm fa estar excitat en un día com avuy en que la gent de segur enrahona. Tu tens l' ánima com una primavera. Lo pas pel foch de la vida abrusa 'ls cors més que las flamaradas dels incendis, Dévora.

DÉVORA

No, no: tu m' estimas á mí, no més que á mí, Carles. Del teu passat ja no hi ha res aquí dintre. *(Posant la má estesa sobre 'l pit d' en Carles.)*

CARLES

No més tu, no més tu, Dévora, perque jo no més vuy pensar en tu.

DÉVORA

Eh que jo he omplert fins los recons més amagats de la teva ánima? Eh que no 't recordas de ningú, de ningú, Carles?

CARLES

De ningú. *(Dit de certa manera.)*

DÉVORA

Veritat que no has estimat á cap altre tant com á mí? Perque no n' has estimat de bó de bó á cap al-

tre, Carles; que jo 'm penso que no més se 'n pot estimar una en aquest món. Dígamho, digamho.

CARLES

Sí, si, Dévora: tu, tu. *(No dit ab sinceritat.)*

DÉVORA

Ay, te: are que me 'n adono: avans estava gelosa de lo que podría venir, y are del passat.

CARLES

Si tu mateixa ho dius: passat.

DÉVORA

Sí, sí; perdónamho, y no 'n parlém més. Oy que m' ho perdonas, Carles? Oy que soch una mica bojeta jo? *(Rihent.)* Y are lo que Deu vulga. Vingan las obras de la fábrica: tot, tot com tu ho desitjas. Que jo, mira, per no deixarte may, fins probaré de ferme teixidora. *(Rihent atolondrada).* Ab lo meu devantal de vions y flochs de cotó al cabell.

CARLES

Dévora!... *(Acostantse molt y retrocedint.)*

DÉVORA

No, no: are formals, que ve la tía.

ESCENA IX

DÉVORA, CARLES, DONYA NADALA, RIPOLLÉS
y després TOMÁS.

NADALA

Afiguris si n' ha caygut d' aygua per la cascada desde que món es món.

RIPOLLÉS

No 's pensi; ja 's podria calcular.

NADALA

Y are á apariarse, á apariarse. Jo casi estich llesta.

DÉVORA

Tía: desseguida, desseguida, á tirar á terra aquest renoch de molí. Y amunt ab la fábrica. *(Anántsen.)*

NADALA

Ay gracias á Deu que t' ho sento. *(A Carles y á Ripollés.)* Es la primera vegada que la trobo entussiasmada per la filatura y las selfactinas. Veritat, Carles?

CARLES

Donchs ja la veu!

RIPOLLÉS

Quin salt, noy! Al menos es de cinch cents cavalls.

CARLES

Afigúrat si fora llástima que 's seguís perdent.

TOMÁS, *sortint de la casa.*

Diu Don Gregori á la senyora qu' está per arribar molta gent y...

NADALA

Si ho sabré jo l' hora qu' es! Que obrin la porta principal, y tu 't posas á la messeta de baix, y á tots los convidats els hi fas pendre aquella direcció. Per aquí ningú.

TOMÁS

Sí senyora. *(Donya Nadala 's treu uns papers de la butxaca y 'ls consulta.)*

NADALA

Y Don Gregori que vagi rebent als convidats.

TOMÁS

Diu que voldría que 'ls rebés vosté, pera ell anársen á descansar.

NADALA

Que ho deixi per la nit. Hont s' es vist!

TOMÁS

No mana res més la senyora?

NADALA

No. *(Surt Tomás.)* Y vosté, ser privilegiat, ja sab la seva obligació: á vestirse y á estar pels convidats. *(A Carles.)*

CARLES

Aném, Ripollés, aném. *(Donya Nadala segueix consultant los papers y fenthi senyals ab un llapis.)*

RIPOLLÉS

Si, que aquest pas no més se dona un cop á la vida.

CARLES

Ja ho pots dir.

RIPOLLÉS

Per xixó devegadas dos, ó tres ó quatre... *(Tot entrant á la casa.)*

ESCENA X

DONYA NADALA y després MONIQUETA, SADURNÍ, JOANET y TOMÁS

NADALA, *consultant els papers*

Això mateix. La ceremonia nupcial... *(Mirant el rellotge.)* Si, ja s' acosta l' hora d' aquí. *(Senyalant els papers.)* Música, campana, etzetra etzetra. Després sortida de la capella, tocant la «Marxa de las antorxas» d' en... *(No enrecordantse del nom del autor.)* Encare será de dia; pero no hi fará res. Las antorxas també son antorxas quan son apagadas; perque aquestas antorxas á la que 'n diuhen del Himeneo, qu' era de moda allá pel temps dels romans de Nostre Senyor Jesucrist... *(Mentrestant han sortit del molí corrent Moniqueta, en Joanet y en Sadurní emportársen d' amagat alguns objectes.)* Bravo! Després de la sortida del temple de tothom venía la benedicció, primer, de la ploma, y després de la escriptura, que ara, es clar, com que no 's firma, no podrá ser. Pero la benedicció de la part del molí que ha de caure, oh, això si que ho efectuarém, ja ho crech! Y després, la benedicció de la primera pedra de la fábrica, també. *(Se gira y veu á la gent del molí que torna á passar corrent ab altres objectes, ensopegant ells ab ells.)* Qu'es això? Encare més trastos?

MONIQUETA

Ja estém. Son los derrers.

NADALA

No hi ha forsas humanas per resistirho. Mireu qu' es molt!

JOANET

Tururut, tururut, llestos!

SADURNÍ

S' ha acabat; s' ha acabat! *(Porta en l' una má una gábia y en l' altra una ratera.)*

NADALA

Donchs torneu, que us trasmeteré ordres. Ay caramba!

TOMÁS, *tornant.*

Diu Don Gregori que hi ha molts convidats y que ell no sab donar conversa.

NADALA

Está bé. Que ja ha arribat el senyor rector de Sant Martí?

TOMÁS

No senyora; ha arribat el notari. Don Gregori diu...

NADALA

Está bé; está bé. *(Fentli senyals de que se 'n vagi. Se 'n va Tomás.)* Y are vosaltres. *(A la gent del molí.)*

JOANET

Qué mana mi senyora?

NADALA

Ja no hi ha res al molí, veritat?

JOANET

Res; Deu me remati.

NADALA

Horror! Calla, insensat!

MONIQUETA

Sinó que sembla que hi hagi animetas que no se 'n volen anar.

NADALA

Preocupacions de rústich! Joanet: tens á punt el cartutxo de pólvora?

JOANET

Sí senyora. Al peu de la paret de l' altra banda hi ha alló ab la polvora.

MONIQUETA

Senyora: no tindrá pas de pendre mal ningú?

NADALA

Qu' es cas!

JOANET

Tot ho hem arranjat jo y Don Carles.

SADURNÍ, *renyantlo.*

Cóm?

JOANET

Un servidor y ell.

NADALA

Perfectament. Donchs acostarás el misto á la metxa desseguida que 'm vegis á mi aixecant enlayre un ram, que será una ploma.

SADURNÍ

Y cóm ho coneixerá 'l minyó que será una ploma?

MONIQUETA

Perque será un ram.

NADALA

Això mateix.

JOANET

Jo, quan ella aixequi una cosa, pam!

NADALA

«Y totseguit la dotzena de mestres de casas, que »anirán ben nets, *(Tot llegint)* comensarán á tirar »á terra parets y portas.» Y vivas; sentiu? vosaltres també daréu forsa vivas, eh?

MONIQUETA

Ja ho farém, ja.

JOANET

Jo al llit tota la nit que m' hi ensinistro: Viva! Viva!

SADURNÍ

Jo 'm pensava que t' havia agafat alguna cosa.

NADALA

No hi ha res més. *(Després de llegir.)* Donchs molt entussiasme. Real, real, sabeu?

MONIQUETA

Bescuydi, senyora.

JOANET

Viva! Viva! *(Ensajantshi.)*

NADALA

Jo sí que en posantme la mantellina y 'ls guants... *(Tot anántsen.)*

SADURNÍ

Bescuydi; bescuydi.

JOANET

Viva! Viva!

ESCENA XI

MONIQUETA, SADURNÍ, JOANET, PEPA, TOMÁS, l' ANTON y gent del poble, tots quan s' indiqui.

MONIQUETA

Calla are, borratxó!

SADURNÍ

Donchs jo, ja ho veurán com cridaré una altra cosa.

JOANET

Qué cridaréu?

SADURNÍ

Cridaré Viva 'l molí!

MONIQUETA

Ay Reyna Santíssima! No, sogre.

SADURNÍ

Sí, sí; viva 'l molí y la gent del molí, y 'ls que s' han mort al molí. *(Anántsen cap á la porta del molí.)*

JOANET

Ja li taparé la boca jo.

MONIQUETA

Ay sí, fill, que no 'ns reeixiría.

SADURNÍ, *desde la porta.*

Oh! *(Després d' escoltar recula. A Moniqueta y Joanet.)* De dintre també fan Oh! *(Torna á fer

Oh! y ve al mitj corrent.) Esgarrifa, escoltéu. Oh! *(Ho fa á la orella de Moniqueta.)*

MONIQUETA

Ay! que m' espanteu. *(També s' espanta en Joanet.)*

PEPA, *sortint de la casa.*

Ja vinch! Ja vinch!

JOANET

Qué fan, Pepa?

PEPA

Hi ha un senyoríu que fa caure en basca. Y la senyoreta, fa un goig més estrany! Va tota blanca, com si no més portés la roba de sota, sabeu? Pobreta!

JOANET

Y per qué li dius pobreta?

PEPA

Oh! qué sab una persona? *(Abaixant els ulls.)* Com que 's casa! *(Poch á poch va venint per lo darrer terme de la dreta gent del poble, y entre ells l' Anton, no avansant ningú á la escena.)*

ANTON, *á Tomás, que surt de la casa.*

Qué 'ns podém ficar aquí per veure això del casament nosaltres?

TOMÁS

Ja 'ls veuréu d' aquí hont sou. *(A la gent del molí.)* Quan surti tothom, apartéuse ben lluny.

MONIQUETA

Ay sí! Quina vergonya que 'ns fará tant be de Deu de per avall.

PEPA

Y hont vas tu are?

TOMÁS

A encendre 'ls llums del altar. *(Obra la capella y s' hi fica.)*

PEPA, *á Moniqueta.*

Fa una festa la capella! Es tota un Maig!

SADURNÍ

Guaytemla. *(Ells s' hi acostan.)*

ANTON, *á la gent del poble.*

Anemshi ficant de mica en mica. *(A la escena.)*

JOANET, *á Moniqueta.*

No hi entreu, que us entreurian.

MONIQUETA

Després; derrera dels convidats.

ANTON

Pepa! Pepa! *(Cridantla del mitj del poble.)*

PEPA

L' Anton! També per aquí tu?

ANTON

Vinch á apendre per quan ens casém jo y tu.

PEPA

Escolta: per mí quan vulgas. *(Li ha dit á la orella fugint.)*

ANTON

Vínam aquí!

PEPA

Ja 'n parlarém. Ja 'n parlarém. *(Ficantse á la casa.)*

ANTON, *á la gent del poble.*

Entreu, entreu, que aviat seré de la casa jo.

PEPA, *tornant á sortir.*

Fugiu! Ja están drets. Are sortirán, are. *(Tota la gent se fa enrera).*

MONIQUETA, *avansant sola.*

Jo 'ls vuy guaytar.

JOANET, *avansant també.*

Ma! Se veu un remenament de senyoras...

PEPA

Fins hi ha orquesta fina.

SADURNÍ, *de la porta del molí.*

Uquesta 's diu. Ay, Moniqueta, filla, que 'ns hem deixat una cosa! *(Ficantse á dintre 'l molí.)*

JOANET

Qu' es avi?

PEPA

Ja venen! Ja venen!

JOANET

No traguéu res, avi!

PEPA

Ja son aquí.

MONIQUETA

No, sogre! *(En aquest moment en Sadurní atravessa la escena corrent, emportántsen un gat mentres riu la gent del poble.)*

JOANET, *y altra gent.*

Correu! Fugiu!

ESCENA XII

DÉVORA de brasset de DON GREGORI. DONYA NADALA fent brasset ab CARLES, en RIPOLLÉS dant lo bras á una senyoreta. Altres parellas de convidats y derrera senyors sols ab lo sacerdot. Al fons y al altre costat de la casa MONIQUETA, PEPA, ANTON, JOANET, SADURNÍ, que tornará totseguit, y TOMÁS, que surtirá de la capella. A més homes y donas del poble.

GREGORI, *desde la porta de la casa.*

Si 'l teu pare y la teva mare 't vejessin, Dévora, quina alegría!

DÉVORA

Ay si, oncle, si.

GREGORI

Veus, jo també tremolava. Es á dir jo, la teva tía. Peró es igual.

DÉVORA

Sí, oncle.

NADALA, *aturantse á la porta.*

Qué descansada vida—la del que huye...

CARLES

Prou, prou.

NADALA

Miris, Carles, el sol ilumina las montanyas, y 'l cel te un blau de cel, qu' es un pressagi celestial.

CARLES

Jo aixís ho crech.

RIPOLLÉS, *á la seva parella.*

Comprench la seva emoció, senyoreta. Casarse una cosina es com si 's casés una part de nosaltres mateixos.

PARELLA D' EN RIPOLLÉS

Ay, gracias. Vosté es molt amable.

RIPOLLÉS

Sí, sí; fa molt bona temperatura. *(Apart.)* Ni sé qué li dich.

ALTRA SENYORETA, *estornudant.*

Pxém!

ALTRE SENYORET

Jesús! Vosté está costipada.

SENYORETA

Es la emoció, sab?

SENYOR CASAT

Cregui: si no fos aquest dolor de ronyons, prou.

SENYORA CASADA

A mí m' ataca als hiverns.

SENYOR VIUDO

No obstant, els segons matrimonis també provan.

SENYORA VIUDA

El meu marit sempre m' ho deya que 'm tornés á casar.

ALTRA SENYORETA

Mírat que ho diré á la mamá.

ALTRE SENYORET

Donchs pessigam tu á mí.

ALTRE SENYORET

Dispensi que l' hagi trepitjada.

ALTRA SENYORETA

Al contrari; favor que vosté 'm fá.

ALTRE SENYORET

Vosté deu haver estat á París?

NOYA MENESTRALA

No; á París no hi he estat; pero he estat á Tortosa.

ALTRA SENYORETA

Gracias; vosté es molt amable. *(Entre las conversas dels convidats s' han de sentir riallas, salamerías, etz.)*

TOMÁS, *á la gent del poble.*

Are ja hi podéu entrar. *(Remor del poble.)* Si, sí, tothom; pero escureuse 'ls peus á la porta. Y no escupiu á terra. Y no tussiu.

ANTON, *y altres.*

Calleu! No crideu!

PEPA

Quins vestits, Reyna Santíssima, Moniqueta!

MONIQUETA

Y quins cobrellits que 'n surtirían, Verge Santa!

SADURNÍ

Au, Pepa; fes un pensament ab mí!

PEPA

Anton: vigila al Sadurní, que 'm diu cosas.

ANTON

Au, á desmamar criaturas!

JOANET

Se sent una farúm com de taronjas.

PEPA

Es la flor d'aixó del ram de las senyoretas que 's casan.

ANTON

Jo 't regalaré clavells d' una olla que tinch.

PEPA

Me 'ls posaré aquí. *(Pel pit.)*

ANTON

Hont dius? *(Anantla á tocar.)*

PEPA

Ep! Molt mirar y poch tocar. *(Pegantli un cop rihent).*

TOMÁS

Calléu, que no vuy que cridi ningú.

JOANET

Se sent com un cotxe.

SADURNÍ

Encare pujan convidats.

MONIQUETA

Hont es el cotxe?

SADURNÍ

Are es aquí sota. Cóm corra!

JOANET

Si que arriban á punt aquestos!

TOMÁS, *que surt de la capella.*

Quí dihéu que ve?

PEPA

Potser es el senyor notari.

TOMÁS

Ja hi es el notari.

SADURNÍ

Pepa, vina, que ja s' agenollan, y n' apendrás per tu y per jo.

PEPA, *ananthi saltant.*

Guaytemsho. Guaytemsho. *(També hi va la Moniqueta.)*

TOMÁS, *mirant á baix.*

Y si fossin el soci de Don Carles y la seva senyora 'ls que arriban?

JOANET

Per qué ho dius, veyamlos!

TOMÁS

Are ja no 's veu el carruatge.

JOANET

Es que ja es á la regolfada.

TOMÁS

Si ja es aqui mateix el cotxe! Si ja baixan!

JOANET

Un senyor y una senyora de las finas.

TOMÁS

L' enginyer! Sí que l' es!

JOANET, *rihent.*

Venen pel fart! Venen pel fart!

TOMÁS

Que 't sentirán: no rigas. Vésten.

JOANET

Fujo, que no 'ls conech, fujo.

ESCENA XIII

TOMÁS, MERY y DON ENRICH

ENRICH, *venint depressa.*

Per aquí, Mery, per aquí.

MERY

Es inútil; ja t' ho he dit.

ENRICH

El cor me diu que no.

MERY, *neguitosa.*

Ves aquí qué hi te que veure 'l cor!

ENRICH

Que potser hem fet tart?

TOMÁS

Sí senyor; fa estona que son á la capella.

MERY, *rihent ab despit.*

Quín cor més sabi que tens! Es admirable!

ENRICH, *á Mery.*

Quína llástima!

MERY

Cosas tevas! Vas escriure que vindríam en la dilligencia, y després no l' has volguda.

ENRICH

Qui s' havia de pensar que un cotxe particular no anés més depressa? Jo que ho feya perque vinguessis ab més comoditat!

MERY

La comoditat era arribar á temps.

TOMÁS

Si 'ls senyors volen que 'ls guíhi á la capella...

ENRICH

Sí, sí; aném.

MERY

Ah no; are no.

ENRICH

Peró si encare podém...

MERY, *ab despreci.*

Polsosos, y vestits de viatje nosaltres, y tothom de ceremonia!... Ja'ns esperarém qu'estigan llestos.

ENRICH

Cóm vulguis. Peró 'm sab greu que...

MERY

Tu hi pots anar.

ENRICH

Peró, Mery!...

TOMÁS

Els senyors podrán entrar á la casa.

ENRICH, *á ella.*

Sí, eh?

MERY

Qué 't diré... No 'ns ha sortit á rebre ningú...

ENRICH

No han de passar per aquí quan surtin?

TOMÁS

Sí, senyor.

ENRICH

Donchs ens esperarém aquí y donarém la gran sorpresa als nuvis.

TOMÁS, *apartantse.*

Sí, senyor.

MÈRY

Que de segur ni se 'n recordan de que siguém al món. Quan no 'ns han esperat per casarse...

ENRICH, *á Tomás.*

Mira: no 'ls hi diguis qu' hem arribat; sents?

TOMÁS

No, senyor. Y 'ls equipatges dels senyors?

ENRICH

Son al carruatge. Que no 'ls portin fins després.

TOMÁS

Els faré descarregar.

ENRICH

Sí; que 'ls guardi algú. El carruatge ja está pagat.

TOMÁS

Sí, senyor; sí. *(Surt pel fons.)*

ENRICH, *á Mery.*

Estás contrariada, veritat?

MERY

No; are ja m' ha passat. Al moment d' arribar. Y com lo desconegut sempre 'm posa un xich nerviosa...

ENRICH

Es natural. Peró jo t' asseguro que tant la Dévo-

ra com en Carles te serán molt simpátichs; y que intimaréu desseguida.

MERY

Aixó de las amistats novas es una capsa tancada.

ENRICH

Per mí ells no ho son una capsa tancada. A n' en Carles figúrat si 'l conech!

MERY

Sí, si. *(Rihent ab intenció.)*

ENRICH

A la Dévora, es veritat, no més l' he vista un día, quan nos varem convenir per la escriptura, que ja t' ho vaig escriure. Ah, míra: aquí vindrá la entrada de la fábrica. Oh, y la caseta! Té, aquí, aquí mateix hi haurá 'l nostre pabelló. Ja ho veus que vivint independents y ab el carácter bondadós de aqueixa xicota...

MERY

Sí, si. Tu 't creus, infelís, que á las donas, ab unas quantas horas d' estar ab ellas se las coneix forsa, forsa, eh?

ENRICH

Lo que conech jo es qu' estás plena de pols, y m' agradaria que la primera vegada que vejessin á la meva pobreta Mery, ja la trobessin ab tot l' esplendor de la seva hermosura. Peró á tú 't passa alguna cosa, Mery! *(Ella s' ha assegut y 's torna á alsar.)*

MERY

No, no tinch res, res, res.

ENRICH

Si 'ns anéssim á treure la pols... á rentarnos... *(Mery ni li contesta.)*

TOMÁS, *entrant.*

Los equipatges están guardats.

ENRICH

Está bé. *(La Mery ha anat mirant d' un lloch al altre.)*

MERY

Digui: aquest camí d' aquí sota deu ser el que hem seguit?

TOMÁS

Sí, senyora. *(En Tomás entrará á la capella.)*

MERY

Qu' es fondo! Se me 'n va 'l cap!

ENRICH, *sostenintla.*

Quin caparronet la meva pobreta Mery! Lo tens més fluix, més que un aucell: perque 'ls aucells hi volen per sobre, y tu...

MERY

No, no; jo tinch molta forsa de voluntat. *(Rihent).*

ENRICH

Ay pobre Mery! *(Burlántsen.)*

MERY, *resolta rihent.*

Jo quan vuy 'l tinch més ferm!... Té, mira; mira com m' hi aboco, mira. *(Avantsant el cos cap al abisme.)*

ENRICH

Mery! Qué fas, criatura?

MERY

Déixam, déixam á mí sola, Enrich.

ENRICH

No; això sí que no.

MERY, *desprenentse d' ell.*

Déixam anar. *(Avansant més.)* Guayta si 'l tinch ferm; guayta. Y si are dugués alas, com un aucell... *(Fent una forta rialla.)*

ENRICH

Mery; per Deu!

MERY

Te; are es el meu marit qui te por. *(La Mery se aparta de la timba y riuhen los dos.)*

ENRICH

M' has espantat, noya. Tens cosas de bojeta, créume.

TOMÁS, *sortint de la capella.*

Ja s' ha acabat la ceremonia. Are van á sortir. *(La Mery ha deixat de riure en sech, y s' asseu tapantse la cara ab las mans.)*

ENRICH

Veus, dona, veus?

MERY

Un rodament de cap...

ENRICH

Si ja t' ho deya!

TOMÁS

Ja van sortint.

MERY, *alsantse de cop.*

Ja m' ha passat. Hont son? *(Ha anat sortint de primer la gent del poble.)*

ENRICH

Vina, vina, que de cop no 'ns vegin.

ESCENA XIV

MERY, ENRICH, TOMÀS y tothom que havia entrat á la capella. De cop ha sortit una glopada de gent del poble, amagantse entre ella l' Enrich y la Mery. Tomás aparta la gent curiosa cap al fons banda dreta.

ANTON

Vivan els nubis!

POBLE

Vivan!

JOANET, *á Anton.*

A mí 'm toca. Qué sabs tú? Vivan! Vivan!

POBLE

Vivan!

SADURNÍ

Donchs jo dich que viva 'l mo...

JOANET, *tapantli la boca.*

Vivan! Vivan!

ANTON Y POBLE

Vivan els casats!

POBLE

Vivan els casats!

CARLES, *que surt fent brasset ab la Dèvora.*

Gracias; Gracias.

ENRICH

Que per molts anys els casats!

POBLE

Això. Vivan! Per molts anys!

CARLES, *coneixentli la veu.*

Hont es el que ho ha cridat? Hont es?

ENRICH

Que viva la Dévora y en Carles!

POBLE

Viva!

CARLES, *apartant la gent sense deixar á la Dévora.*

Si ja t' he conegut! Si ets l' Enrich!

ENRICH, *sortint.*

Per últim, veritat?

CARLES, *abrassantlo.*

L' Enrich! Peró que has trigat!

ENRICH

El cotxe, que no arribava may.

CARLES

Te: la primera presentació de casats: la meva muller. *(Presentantli.)*

ENRICH

La enhorabona, senyora.

DÉVORA

Gracias, Enrich.

ENRICH

Are 'm toca á mí. Dévora, Carles, vos presento la meva dona. *(En Carles se fa enrera.)*

MERY

Moltas felicitats.

DÉVORA

Gracias, Mery. Se diu Mery, veritat?

MERY

Sí, sí, Dévora. Dévora encanta!

NADALA

Dévora! *(Cridantla. L' Enrich ha anat á donar la má á Donya Nadala y á Don Gregori. Donya Nadala 'l renya. Dévora s' acosta á la seva tía. En Carles s' ha quedat aterrat.)*

MERY, *á Carles.*

A vosté ja 'l coneixía.

CARLES

Peró es vosté?... María, tú?...

MERY

Lo coneixía pel meu marit, que sempre 'm parla de vosté.

CARLES

María: això es un somni!

MERY

Carles! *(Li diu en un tó exageradament dramátich y s' acosta molt á n' ell, fentli á la cara una forta rialla. Tota la gent convidada parla barrejantse. El poble es al fons fent altre grupo. La Dévora s' acosta al seu marit.)*

NADALA

Are 's cumplirá tot el protocol. Y 's firmará la escriptura.

DÉVORA

Qué tens, Carles? Qu' estás trist?

CARLES

Jo? *(Asserenantse.)* No. Trist avuy, Dévora?

MERY, *acostantshi.*

La Dévora 'm presentará als seus parents, veritat?

DÉVORA

Oh, sí. Vingui, vingui. Tía! *(S' emporta á la Mery per la má.)*

CARLES

Escolta, Enrich!

ENRICH

Digas, digas. *(Molt alegre.)*

CARLES

Crech que avuy no deuriam firmar la escriptura.

ENRICH

Per qué m' ho dius?

CARLES

Podrias repensarte... Encare hi foras á temps.

ENRICH

Peró si está decidit tot! Mery! En Carles tem que cámbiém d' opinió y voldría que s' aplassés la firma.

MERY, *ab intenció y rihent.*

May, may de la vida. Jo per ma part no més tinch una paraula.

NADALA

Tothom que m' escolti. Totseguit se comensarán las obras de la fábrica derruhint part del molí. Atenció! *(En Tomás haurá portat en una safata*

un ram, un tinter y la escriptura.) Això es la ploma.

DÉVORA, *agafantse del bras d' en Carles.*

No 'm deixis, Carles, que 'm fará pena que caygui 'l molí!

NADALA

Senyors: en nom de Deu Totpoderós y de la Verge María... Joanet: la senyal! Are! *(Aixeca 'l ram molt enlayre y 's sent una petita explossió fonda. Xiscle d' algunas donas y picaments de mans.)* Senyors: gloria á la fábrica! Gloria!

TOTHOM

Viva! Viva!

JOANET, *sortint.*

Jo ho he fet, jo!

NADALA

No s' espantin més, que no hi ha cap més esplossió. *(Se veu als mestres de casas ab els picots comensant á tirar á terra 'l molí.)*

SADURNÍ

Lladres! Pillos! *(Lo fan callar la Moniqueta y altre gent.)*

DÉVORA

Pobre molí! Es la meva infantesa que fuig per sempre! *(Mentrestant el notari ha estés la escriptura sobre la taula.)*

NADALA

Senyors. Are á firmar: qu' es el número set del protocol.

ENRICH

Aném, Carles.

CARLES

Tu ho vols, Dévora, que 's fassi la?...

DÉVORA

Sí, Carles, sí. *(Plorant.)*

NADALA

A firmar; á firmar!

MERY

Permétim: jo li entrego. *(Agafa 'l ram de Donya Nadala.)* Carles, la ploma. *(Entregantli.)*

CARLES, *apart.*

Qué vaig á fer!

DÉVORA

Pobre molí! *(En Carles y l' Enrich s' acostan á la taula. Carles avans de firmar mira alternativament á la Dévora y á la Mery, y firma. Aplaudeixen els convidats: los mestres de casas travallan. En Sadurní y la Moniqueta ploran.)*

TELÓ

Acte segon

Sala de confiansa en lo pis baix. Una porta al mitj y altra á la esquerra. Taula per escriure y altres mobles. Es á la tarde.

ESCENA PRIMERA

CARLES, escribint. ENRICH, entrant pel mitj.

ENRICH

Carles: estás per mí una estona?

CARLES

Qué hi ha? Que ja es aquí la Mery?

ENRICH

No encare: encare no es hora.

CARLES, *mirant el rellotge.*

Sí, tens rahó; encare no es hora. Sinó que... ja está divertit qui espera una cosa!

ENRICH

Cregas que ho desitjava més que tú que s' acabés aquesta situació de bona manera; peró are...

CARLES

Més que jo, eh?

ENRICH

Més quê tú, sí; perque tú al cap y al últim tens la conciencia tranquila. Y jo, si vas are malament, ne tinch tota la culpa. Tu no has faltat als teus compromisos en res, y jo...

CARLES

Jo lo que t' asseguro es que la conciencia no puch tenirla tranquila de cap de las maneras.

ENRICH

Es clar. Has anat de lleuger associante ab mí y posant en mí tota la teva confiansa.

CARLES

Aquí no més hi ha que la fatalitat s' ha ficat en aquesta casa pera pérdrem. Peró, noy, dispénsam qu' estiga tant nerviós devant teu sense poder dissimularho.

ENRICH

Si jo encare no puch entendre com tens tanta paciencia ab mí y no m' envías al botaván d' una vegada.

CARLES

Escolta: estás segur de que la Mery arribará aquesta tarde?

ENRICH

Y tal si ho estich. Tant ho estés de que portará aquestos diners ditxosos.

CARLES

Oh, aixó sí! Si ella arriba á venir ens portará diners; perque, ho ha assegurat, que si tenía de tornar com se n' ha anat, no la veuríam més á la Miralta.

ENRICH

Jo no li he sentit á dir res d' aixó. La teva imaginació 't fa pensar unas cosas!...

CARLES

Donchs jo sí que ho he sentit. Y ves si no sabré lo que m' enrahono.

ENRICH

Y ves si jo no sabré més be que tú 'ls pensaments de la meva dona.

CARLES

Aixó es clar.

ENRICH

Aquí lo que hi ha es que la Mery, com jo mateix, está desesperada de lo que 'ns passa. Pósat al nostre lloch.

CARLES

No m' haig pas de posar en lo vostre. Prous maldecaps tinch en lo meu.

ENRICH

Noy: m' estás contestant d' una manera... Be, dígaho clar: qué vols que 'ns n' aném d' una vegada?

CARLES

Y quí parla d' aixó? Y quín remey hi posariam si us n' anessiu? No m' ho tornis á dir, sents? Perque, míra, tot, menos el separarme de vosaltres.

ENRICH

Es que, fixathi bé: ja no som res aquí nosaltres. Qué hi represento jo en la fábrica? Quíns capitals hi hem portat ab la Mery? Varem fer la escriptura á tall de milionaris nosaltres, comprometentnos á posarhi... prou que ho sabs: fer la fábrica á mitjas. Els d' aquí posanthi 'l salt d' aygua y 'ls terrenos, y jo y la Mery els diners de bastirla y la maquinaria... Y comensan á embolicarse las cosas de la Mery, y 'ls capitals d' ella, are per un motiu, are per un altre, no arriban. Y las obras de la fábrica demanan diners, y 's prenen, y ve un dia que s' han de pagar. Y n' heu de pendre sobre las terras de la Dévora. Y després n' heu hagut de pendre d' altres, fins que travallés la fábrica... Y nosaltres sense poder cumplir els nostres compromisos, ni ab un céntim.

CARLES

Be, sí; no díguis res més, que tot s' acabará avuy, perque la Mery se 'n va anar molt refiada; y tu ho sabs més bé que jo qu' esperava á uns amichs d' América ab lletras per ella. Y portará diners de Barcelona. No n' estás segur tu de que vindrá alegra y 'ns portará avuy sens falta, sens falta, la salvació? Dígas, dígas.

ENRICH

De que tornará alegra, això sí; ella te la sort d' estarho sempre. Are, ab diners, de lo que jo estich segur es de que no 'n portará gens. Ves si jo n' hagués tingut cap esperansa si no hi hauría anat ab ella! Y tu tampoch hi confías, pobre Carles, sino que t' esforsas en créuretho, y vols que jo t' ajudi á enganyarte.

CARLES

No m' ho díguis.

ENRICH

La infelís de la meva dona 'm va semblant ja massa que sent com una bojería de grandesas, que fins m' havía arrossegat á mí. Y vaig veyent que també á tú t' hi arrossega.

CARLES

Ah, no, no! que jo la he sentida punt per punt; y m' ha fet veure papers de sa mare, y un testament d' un amich que la protegía, y compras de propietats grandíssimas á favor de sa mare.

ENRICH

Pero, home, si jo no hagués cregut en aquestas hisendas y més hisendas, te pensas que hauría firmat la nostra escriptura? Cóm vols que hagués vingut aquí sense la seguretat d' aquells diners, qu' ella 'm deya que anava á treure de la venda de tot y que tenian de venir depressa? Lo contrari voldría dir que jo anava de mala fé, y això tu no t' ho pots creure.

ENRICH

Això no m' ho creuré may jo. Ni ningú d' aquesta casa. Peró feste cárrech de si sería desesperador que are perdessim la derrera esperansa. Cóm se arreglaría pera sortir dels compromisos de moment? Que si tinguessim temps per anar tirant, ray: la Dévora un día ó altre hereterá dels seus oncles, que son riquíssims. Pero no, no; no 'm fassis perdre la confiansa. Esperém; esperém á la Mery.

ENRICH

No, Carles no; acabémho d' una vegada.

CARLES

Qué vols dir?

ENRICH

Míra: jo he vingut á trobarte pera dirte una cosa, que, al véuret, no he gosat. Pero no hi ha remey. Te trobo encegat encare ab las fantasías de la meva dona, y aixó no pot seguir axís.

CARLES

Per qué? Parla; parla.

ENRICH

Si estich parlant! Déixam dir. No rompre aquesta situació estranya es empitjorarla, confiant en diners que no tenen de venir may. Y, míra; ho tinch ben resolt; tota la nit que ho penso, y ja está. Ens n' aném ab la Mery.

CARLES

Ja t' he dit que no pot ser. Ho sab ella?

ENRICH

No. T' ho he vingut á dir avans que torni.

CARLES

Ella no ho voldrá.

ENRICH

Cóm s' entén! Ella voldrá tot lo que jo vulga.

CARLES

No ho voldrá.

ENRICH

Aixó no ho discuteixo ab tú.

CARLES

Es natural.

ENRICH

Jo no vuy viure més de caritat. Moltas gracias de tot; peró soch y seré sempre un home digne.

CARLES

Sents? Puja un carruatge: la Mery. Ja 'n tornarém á parlar.

ENRICH

Tot está parlat. *(Anant á sortir y tornant enrera.)* Ah! Una cosa que t' haig de dir.

CARLES

Es la Mery.

ENRICH

Que per pagar als travalladors aquesta setmana no hi tens prous diners á la caixa.

CARLES, *neguitós.*

Ja ho sé, ja.

ENRICH

Aquells altres pagarés també son vensuts, y 'ls que 'ls tenen ja sabs que s' esclaman...

CARLES

Si tinch cartas y tot que m' amenassan... Enrich: esperém que...

ENRICH

Tu espera si vols: jo ja ho sabs.

ESCENA II

CARLES, TOMÁS, y després JOANET.

CARLES

Ja 'l calmará la Mery! Vaya si 'l calmará! *(Cridant.)* Tomás! Tomás!

TOMÁS, *entrant.*

Senyor...

CARLES

Ha arribat un carruatge, veritat?

TOMÁS

No senyor. No n' ha arribat cap avuy.

CARLES

N' estás segur?

TOMÁS

Sí senyor.

CARLES

Donchs míra: baixa fins al revol del camí, y si veus pujar un cotxe m' ho vens á dir desseguida.

TOMÁS

Sí senyor. *(Fa un moviment per anársen y torna enrera.)*

CARLES

Qué hi ha?

TOMÁS

En Joanet, aquell qu' era del molí, que voldría parlar al senyor.

CARLES

Qu' entri. Y veshi desseguida. Corre. *(Surt Tomás. Apart.)* No se 'n anirán, no, no, que jo 'm mataría!

JOANET

Bonas tardes tingui. Vinch encés com un bitxo. Y adispensin, m' entén?

CARLES

Donchs qué hi ha?

JOANET

Que ab l' Anton de Sant Martí no m' hi puch avenir á la cuadra; de cap de las maneras; mal me reventi. Ja ho he dit á la mare y al avi; que allá hont sigui l' Anton de Sant Martí, jo no m' hi vull estar de cap de las maneras; mal me reventi. Y que allá hont jo no m' hi puch estar, ell no hi posará molsa; mal me reventi. Sí, y de cap de las maneras. Y adispensin.

CARLES

Que no travalla l' Anton? Que no fa la seva obligació?

JOANET

Sí senyor.

CARLES

Donchs déixal estar. Y tu que no fas la teva?

JOANET

Sí senyor; sinó que ell m' ha trencat el respecte d' alló més be; d' alló més malament vuy dir, qu' ell m' ha tustat de primer, y jo he nascut aquí, y ell es fill de Sant Martí, y jo no li he trencat á n' ell ni gota 'l respecte.

CARLES

No t' entench ni estich per tu are. Ves.

JOANET

Oh! *(Gratantse 'l cap sense móures.)*

CARLES

Per qué ha sigut aixó?

JOANET

Per res. Ja ho saben la mare y l' avi. Per res.

CARLES

Vuy saber perque us heu pegat.

JOANET

Per res; perque ell es massa llengut. Per res.

CARLES

Que per qué us heu pegat, dich!

JOANET

Per res. Per mor de Donya Dévora y per mor de Donya Mery. Malehitsigan. Per res. Perque ell deya que Donya Mery es aquí tant per sobre com Donya Dévora, que diu qu' es socia. Y jo que no hi ha més socia que Donya Dévora; y Donya Mery es á sota y será sempre á sota, á sota, á sota. Miri; miri: aixís. *(Picant de peus á terra.)* Y adispensin.

CARLES, *entra Tomás.*

Dígas, Tomás.

TOMÁS

No 's veu venir cap carruatge.

CARLES

N' estás segur?

TOMÁS

Sí senyor.

CARLES

Está bé. Ves. Y si arriba... *(Calla mirant á n' en Joanet. En Tomás sortirá. En Carles se passeja excitat.)*

JOANET

Per res. Per... per res. *(Quan en Carles li passa aprop.)*

CARLES

Y tu també te 'n pots anar.

JOANET

Es que l' Anton de Sant Martí ha garlat que aquí més mestressa es Donya Mery que tothom, y bofetada; y jo al revés, que donya Dévora bat á tothom d' aquí, qu' es la pubilla de tot, y 'l puny als nassos, que li he petat una dent, y potser duas, que se las confiti.

CARLES, *furiós.*

Ab això us fiqueu vosaltres?

JOANET

Sí, perque ell no 'ns te de venir á pintar la cigonya als qu' hem nascut á la casa ab una Donya per aquí y una Donya per allá, m' entén? Y á Donya Dévora, minyons, jo he dit als companys, se la te de respectar com á muller de Don Carles, qu' ell ens fica 'l pá á la boca; y no hi ha més Donya ni més raves fregits, minyons; y ab tanta Donya ja n' estém fins á la nou del coll, que 'ns hem desdividit, que semblém dos bándols, vétho aquí. Y adispensin. Míris, ja li dich: y tingui, te. *(Fent la creu ab un dit de cada má y besantla.)* Fins y hasta que se 'n vagin de la fábrica Don Enrich y la seva Donya ens esbatussarém, vetho allá; que als meus bigotis Donya Dévora será Donya Dévora, y, reira! 'l que me la toqui ni un pel... *(Molt exaltat.)*

CARLES, *furiós.*

Calla! Que callis!

JOANET

Y fora l' Anton de Sant Martí, oli en un llum y tot será una bassa d' oli.

CARLES, *sens poderse contenir.*

Míra, míra. Escolta be, sents?

JOANET

Sí senyor.

CARLES

Aquí, y per tot, tant se 'm te de respectar á mí com á Don Enrich; y qui diu á nosaltres, á nostras familias. Y de las senyoras no us n' havéu d' ocupar gens, ni en be ni en mal. Gens.

JOANET

De Donya Mery ni ganas; de Donya Dévora sí; ja jo li juro.

CARLES, *cridant.*

Ni de l' una ni de l' altra.

JOANET

De Donya Dévora sí; d' aqueixa altra, que tant mal está fent, míri, ni aixó. *(Ab l' ungla á la boca.)* Y ja li regalo un servidor.

CARLES

Qué? Qué dius? Vínam aquí. Qué has volgut dir? Esplícat.

JOANET

Que tot s' ha olorat, m' entén? Que ja se sab que no tenen ni un xavo.

CARLES

Y quí 'ls hi va ab cuentos als travalladors?

JOANET

Jo; un servidor, pel be d' aquí; que ab la mare y l' aví ho dihém. Y ho sabém pel servey, que tot ho ensuma, que son uns morts de fam, y... y... *(Tapantse la boca en sech.)*

CARLES

Qué y... y...? Qué?

JOANET

Que no ho crech, Deu me remati; sinó que 'l servey ho xerra. Y jo 'ls hi he dit als de la fábrica que no ho creya. Burrango! No ho crech, no; Deu me recremi. Y l' Anton de Sant Martí sí, sí que s' ho creu. Y adispensin.

CARLES

Míra: á la fábrica no hi entras més; sents? may més. Ja estás despatxat.

JOANET, *mirant enrera.*

A mí m' ho diu això?

CARLES

A tú! A tú! Y de la Miralta ja te 'n pots anar ben depressa. Y aqueix Anton també anirá fora are mateix.

JOANET

Que vol dir que 'm treu á mí? A un servidor se 'm treu de la fábrica y de la Miralta?

CARLES

Sí, si. Aneu á fer mal lluny d' aquí; á xerrar y á morirvos de fam.

JOANET

Y qué hi dirá la mare, que hi va neixer aquí? Y l' avi, que hi va neixer de primer? Y jo, que també hi vaig neixer?

CARLES

Anéusen d' una vegada, malagrahits.

JOANET

Y vosté no hi va neixer. Y aquí som á casa; y vosté no es á casa.

CARLES, *tocant el timbre.*

Insolent! *(Entra Tomás.)* Tréume aquest home, que deu estar borratxo.

TOMÁS

Aném. Aném, Joanet. *(Surten Tomás y Joanet.)*

JOANET

Ja ho dihém ab la mare y ab l' avi qu' es dolent.

TOMÁS

Surt. Surt.

JOANET, *tot sortint.*

Y que no s' estima á Donya Dévora. Ay quan ho sápigan la mare y l' avi!

ESCENA III

CARLES y DÉVORA.

CARLES

No 'm donguéu gent béstia, que us la farán. Y are á treure aqueix Anton de Sant Martí. *(Va á sortir.)*

DÉVORA

Carles, qu' ets sol?

CARLES

Anava á sortir. *(Dissimulant la contrarietat.)*

DÉVORA

M' havía semblat que sentía crits...

CARLES

Ca, res; tonterías de la fábrica.

DÉVORA

Ay, que 't trobo encare més amohinat que aquestos dias!

CARLES

Amohinat ab tú may, sabs? Are ab los negocis... un hom se 'n te d' ocupar seguidament; vigilantho tot, estant á la que salta.

DÉVORA

Y no estant may per la pobra muller, es clar. Perque, mireu qu' es prou! No pots estar ni un minut ni un segon per mí! *(Rihent bondadosa.)* Tot, tot per la fábrica! Jo no aconsellaría á cap amiga meva que 's casés ab un fabricant: créume. Ni varem fer el viatge de nuvis, ni res. Sempre aquí, aquí; esclaus com á negres. Y donchs, que no hi pensas may en que poguém anar lluny un mes, ó dos?...

CARLES

Prou que hi penso! *(No estant per ella.)*

DÉVORA

Sols tu y jo y ningú més, Carles. Fugint de tanta gent, que sempre 'ns te 'ls ulls á sobre y que á mí 'm mira, 'm mira, y riu quan passo. Y parlan entre ells... Per qué 'm miran y riuhen, Carles?

CARLES

Perque 'ls agradas, de segur.

DÉVORA

Fins l' altre día unas donas deyan al passar: pobra donya Dévora!

CARLES

No dirían aixó.

DÉVORA

Peró no vuy que 'n tinguis cap pena per lo que 't dich, Carles. Ja 'ns queda vida per ser felissos. Los temps cambian, sabs?

CARLES

Es clar.

DÉVORA

Y content tu, jo ja ho estaré sempre, sempre.

CARLES

Com jo per tu, Dévora. *(Anant á sortir.)*

DÉVORA

Carles! *(Queixantse de que la deixi.)*

CARLES

Qué vols?

DÉVORA

Qué vols! Qué vols! Qué potser encare passém angúnias per diners?

CARLES

Aixís aixís. Veurás, no te 'n ocupis tu.

DÉVORA

No? *(Estranyantho.)* Si tu passas angúnias jo també 'n vuy passar.

CARLES

Donchs jo no ho vuy. Y com que tampoch me podrías treure d' apuros...

DÉVORA

Ja hi torném á ser? No 'm vares dir que prenent diners sobre las cosas de casa, mentres vindrían capitals de la Mery, ja aniríam passant?

CARLES

Sí; peró are ja no 't queda res per hipotecar, segons diuhen els teus oncles.

DÉVORA

Ay, ay, ay! Que torném á estar malament! *(Ell va á sortir.)* Donchs que no acaba d' arribar may aqueixa ditxosa fortuna d' América?

CARLES

Sí, dona, sí, ja vindrá. Prou pena 'n passa... ells. No falta sinó que tu are!...

DÉVORA

Creu que 'ls planyo de debó: peró tot te un límit, que diuhen la tía y l' oncle.

CARLES

Y encare gosan á parlar, quan ells, que tenen tant diner, podrían...

DÉVORA

No ho vuy saber lo que tenen els oncles, que encare semblaría...

CARLES, *escoltant.*

Calla.

DÉVORA

Qué escoltas?

CARLES

Res. M' havía semblat... Tinch d' anar á la fábrica depressa...

DÉVORA

Será la Mery que torna de Barcelona. Espérat, Carles.

CARLES

Si potser ja son aquí 'ls diners, y nosaltres... *(Sortint.)*

DÉVORA, *apart.*

Y cóm está l' infelis! Ni sab lo que li dich. *(Se senten veus de fora.)* Te; deu ser la Mery.

ESCENA IV

DÉVORA, MONIQUETA, SADURNÍ y JOANET

MONIQUETA

Ay, ay, en Tomás! No 'ns deixava passar á nosaltres.

DÉVORA

Y 'l Sadurní també! Y 'l Joanet!

SADURNÍ

Tots, tots, y afligits fins allá com unas Magdalenas. *(En Joanet se n' ha anat á un costat, giran-se d' esquena als altres.)*

DÉVORA

Y tú, cóm es qu' ets aquí? Quí tens al teler?

JOANET

Ells. Ells. *(Volent dir qu' ells ho esplicarán.)*

MONIQUETA

Es que l' han posat de potas al carrer al infelís, que l' han tret com un gos.

SADURNÍ

Sí, sí, que l' han foragitat com un malfactor, com un bandoler. *(Plorant.)*

DÉVORA

Peró si no es possible! Haurá sigut un mal entés.

MONIQUETA

Al fill del meu cor, qu' es un tros de pa!

SADURNÍ

Vet aquí la fábrica. Te, te; malviatje la fábrica!

DÉVORA

Peró qué ha fet? Per qué ha sigut?

SADURNÍ

Perque s' hi ha ficat el dimoni aquí en aquesta casa. Deu ens ne deslliuri!

MONIQUETA

Y hont anirá 'l fillet de las mevas entranyas sense 'l calor de la seva mare?

DÉVORA

Joanet, conta 'l qué ha sigut; conta.

JOANET

Ells, ells!

SADURNÍ

Don Carles, com si li donés una cossa á... á... ja s' ho pot pensar hont al hereu de casa. Perque Don Carles te 'l cor tarat, com una poma...

MONIQUETA

Sogre!

DÉVORA

Be, be; no us amohinéu. Tot s' arreglará. Ves si 'l Joanet se n' aniría de la Miralta!

SADURNÍ

Vols dir, vols dir, Dévora?

JOANET, *d' amagat de Sadurní.*

Donya, Donya.

MONIQUETA

Qué no ho sents, fill meu; qué no ho sents?

JOANET

Jo mut, mut.

DÉVORA

Mireuse; anéusen tranquils, que jo ho arreglaré.

MONIQUETA

Ay, gracias, gracias! *(En Joanet, sempre d' esquena, no 's mou.)*

SADURNÍ, *á Joanet.*

Digas gracias, al menos.

JOANET, *sempre d' esquena.*

Gracias.

DÉVORA

Veuréu desseguida que parli á n' en Carles. Animo, Joanet, que jo soch aquí.

JOANET

Que ja ho he dit que no dich res jo.

MONIQUETA

Afiguris: quatre paraulas per tonterias ab l' Anton de Sant Martí, que també 'l deu haver despatxat. Oy, Joanet? *(En Joanet fa que sí ab lo cap.)*

DÉVORA

Al Anton, qu' está casat ab la Pepa, també l' ha despedit? Y cóm deu estar la Pepa!

JOANET

Es qu' ell...

MONIQUETA

Joanet! *(Fentlo callar.)*

DÉVORA

Qué, ell?

JOANET

No! *(Volent dir que no enrahonará.)*

SADURNÍ, *á Moniqueta.*

Y que no te rahó 'l minyó de... de...

MONIQUETA

Sogre! *(Perque calli.)*

DÉVORA

Encare 'm faríau riure, sinó que veig que esteu patint. Aneu, aneu; ja m' ho esplicará en Carles.

MONIQUETA, *anant cap á la porta.*

Sí, sí; tonterías, tonterías.

SADURNÍ

Es que nosaltres...

MONIQUETA, *perque calli.*

Passeu, sogre. *(A en Joanet.)* Passa tu.

DÉVORA

Adeussiau. Adeu.

SADURNÍ

Malviatge! Es que hi ha 'l dimoni aquí, sabs? *(A Dévora.)*

MONIQUETA

Tonterías; res, tonterías. *(Van cap á la porta en Joanet, en Sadurní y la Moniqueta.)*

ESCENA V

DÉVORA, MONIQUETA, SADURNÍ, JOANET, PEPA, ANTON y TOMÁS. Avans d' apareixer se sent la veu dels nous personatges.

JOANET

L' Anton de Sant Martí! *(L' ha conegut per la veu y ha tornat rápidament enrera.)*

DÉVORA, *cridantlo.*

Tomás! Tomás!

MONIQUETA

Qué vol aquí aquest ximple? *(Per l' Anton.)*

TOMÁS, *á la porta.*

Senyora...

DÉVORA

Qué hi ha?

TOMÁS

Un obrer y la seva dona, la Pepa.

DÉVORA

Per qué no entran?

MONIQUETA

Ay, no! *(En Joanet s' ha tornat á girar d' esquena.)*

ANTON

A dintre, Pepa; á dintre. *(Entran acalorats.)*

MONIQUETA

Muts nosaltres, sogre.

PEPA

Cóm ho passa, senyora?

DÉVORA

Sabeu que 'm teniu admirada? Donchs qué ha succehit á la fábrica?

PEPA

Ay senyora!...

ANTON

Ah!... Ja m' ho pensava que aquestos seríau aqui á carregantse 'l mort, á demanar misericordia no més que per ells. *(La Moniqueta fa senya als altres de que callin.)* Y ja ho he dit á la Pepa, senyora. O tots á dintre, y 'l que haja estat haja estat, ó á dintre cap.

DÉVORA

Pero jo de primer haig de saber lo que ha passat, y després veuré á n' en Carles.

PEPA

Jo li diré, senyora. *(La Moniqueta estira las faldillas á la Pepa.)*

ANTON

Calla tú, que això son cosas d' home. Y vos, Moniqueta, no cal que li doneu estrabadas, enteneu?, que jo ja soch aquí. Donchs sabrá, senyora...

MONIQUETA

Es que la senyora no te de saber res, que tu mateix ho dius que això son cosas d' homes.

ANTON

Vos á callar, m' enteneu? Donchs sabrá, senyora, que... *(La Moniqueta va á parlar y en Sadurní y la Pepa la 'n privan.)*

ESCENA VI

DÈVORA, MONIQUETA, PEPA, SADURNÍ, JOANET, ANTON y DON ENRICH.

ENRICH

Bonas tardes.

DÉVORA

Y que arriba á punt. Míri. *(Indicantli aquella gent.)*

ENRICH

Ja m' ho he pensat qu' eran aquí.

SADURNÍ

Donchs que no hem de demanar misericordia nosaltres els pobres?

ENRICH

Si, home, sí. Jo ho trobo molt natural. Lo que ja no ho trobo tant, es que hájiu engrescat á tothom de la fábrica pera que demá no vingan al travall si no 's torna á pendre á n' aquestos.

JOANET

Un servidor no ha badat boca.

ANTON

Ells, si de cás, ho farán per voluntat, que jo tampoch els he dit res.

SADURNÍ

Mira que 't conech, Anton!

PEPA

Aquí no ha fet cap mai. *(Senyalant al marit.)*

MONIQUETA, *á Pepa.*

Are veyeu! Fícali 'ls dits á la boca. *(Segueixen disputant.)*

DÉVORA, *á Enrich.*

Peró qué ha sigut?

ENRICH

En Carles, que va posant un génit...! *(A la Dévora.)*

DÉVORA

No m' ho digui!

ENRICH

Feu 'l favor de callar; y que ho espliqui algú lo que ha estat. Tu, Joanet.

MONIQUETA

En Joanet no.

ENRICH

L' Anton.

ANTON

Bueno: veurán que...

JOANET

Mentida!

DÉVORA

Per la mort de Deu! *(Perque callin.)*

MONIQUETA

Aguanteu al Joanet vos. *(A Sadurní.)*

DÉVORA

L' Anton, l' Anton.

ENRICH

Dígas tu, dígas. *(L' Anton ha fet senyas á la Moniqueta de que 'l deixin dir.)*

ANTON

Que ab aquest ens las havém á cada punt per una cosa... que no fa al cas. *(Los que anavan á interrompre callan satisfets.)*

MONIQUETA

Aixó mateix.

ANTON

Y que, es clar, cosas de la cuadrra, tothom hi diu la seva, los uns per una banda, 'ls altres per l' altre... Y s' hauría acabat en pau y gracia de Deu, sinó que aquest se n' ha vingut á espiarho á Don Carles perque 'm dongués las dimisorias á mí. Y á Don Carles, com que li ha picat la mosca; pósinse vostés al seu...

MONIQUETA, *per Dévora y Enrich.*

Bueno, bueno, vostés ho arreglarán. Anémsen.

ENRICH

Dígas, Anton, dígas.

ANTON

Y velshi aquí que, enlloch de tréurem no més que á mí, ha tret al xerrayre y tot.

JOANET

A quí dirás xerrayre tu, que has xerrat alló á la cuadra?

MONIQUETA

Sortím.

ENRICH

Peró qué es lo que ha xerrat l' Anton?

DÉVORA

Joanet! qu' enrahonis.

JOANET

Mare?...

MONIQUETA

Surt desseguida.

ENRICH

No 't moguis.

JOANET

Mare: que faig quedar com un porch á l' Anton?

SADURNÍ

Jo garlaría.

MONIQUETA

No, fill!

ANTON

Aquest es d' aquells que tiran la pedra y amagan la má.

JOANET

Que jo amago la má? Te; míra si la amago la má. Cóntals. *(Li ha pegat una bofetada.)*

ANTON

Ay, reira! *(Anantlo á escometre.)*

MONIQUETA, *posántseli devant.*

Deixa estar al noy.

ENRICH

Anton!

ANTON

Mal llamp!

PEPA, *aguantantlo.*

No 't perdis, Anton.

DÉVORA

Y d' aquesta manera voleu que jo m' interessi per vosaltres?

ANTON

Es que me l' ha clavada á mí.

JOANET

Per llengut; els cinch.

DÉVORA

Surtíu tothom. Joanet, tu 'n tens la culpa.

MONIQUETA

El meu fill era á favor d' aqui.

ANTON

Per ferme cantar á mí, y derrera xerra més que 'ls altres.

JOANET

Tu qué deyas de Don Carles...

ANTON

Peró jo no he anat en contra de Donya Dévora.

JOANET

El pillo, que deya que Donya Mery mana á tothom!

MONIQUETA

Prou. Joanet!

ANTON

El murri, que jo no he tocat per res á Donya Mery!

JOANET

Tu que dius qu' ella s' entén ab Don Carles.

MONIQUETA

Fill! *(Segueix l' esvalot entre ells.)*

ENRICH, *apart.*

Qué está dihent aquest home! *(Anant cap á n' ells y aturantse.)*

DÉVORA

Qué es aixó! *(Apart.)*

ANTON

Me las pagarás á fora. Surt.

PEPA

Anton!

JOANET

Sí que surto.

SADURNÍ

Veuréu, al noy 'l burxan.

MONIQUETA

Sogre! *(Empenyent á Sadurní.)*

JOANET

No he dit res jo.

ANTON

Es qu' es veritat.

PEPA

Que 't perts!

MONIQUETA

No us pendrán! No us pendrán! *(Aqueixos derrers mots dels diferents personatges casi fora de la escena.)*

ESCENA VII

DÉVORA y ENRICH molt emocionats y silenciosos; lluny l' un de l' altre.

DÉVORA, *apart.*

Deu meu! Deu meu! *(Arrenca en plor.)*

ENRICH, *apart.*

Malehida gent! Y han gosat á dir!... *(De cop vol anar derrera d' ells; s' atura al sentir plorar á Dévora.)*

DÉVORA

Deu meu!

ENRICH, *per Dévora.*

Es clar. *(Apart després d' una pausa.)* Dévora... *(Ella gira la cara ab repugnancia. Ell la tornará á anomenar ab dignitat.)* Dévora! *(Pausa.)* Avuy mateix ens n' anirém d' aquesta casa.

DÉVORA

Sí, sí; avuy mateix.

ENRICH

En aquest lloch hont som, no fa gayre que n' he parlat á n' en Carles. Y això que jo no las sabía aquestas murmuracions.

DÉVORA, *resolta.*

Y qué li ha dit en Carles?

ENRICH

Com sempre, que no ho consentía; y que la mala

situació d' aquesta casa no tenía de durar tota la vida.

DÉVORA, *ab odi.*

Y vosté, al sentirlo, s' haurá resignat á esperar?

ENRICH, *ab dignitat.*

Dévora! Per qué 'm parla d' aquesta manera? Es que vosté fa cas de lo que diu aquesta gent?

DÉVORA

No 'n faig cas jo, perque sería ofendre á en Carles; y jo tinch l' amor del meu marit. Ho sent ben be? Tinch l' amor del meu marit. *(Va á anársen. Se veu que 'ls dos fan per apareixer que no creuhen lo que 'ls hi han dit.)*

ENRICH

Permétim, Dévora. Y... asserenis. *(Ella dupta d' anársen.)* Y tinch dret á dirli que no 'm deu mirar d' aquesta manera, que no la he ofesa en res, que soch un home digne. Tant digne com...

DÉVORA

Com en Carles?

ENRICH

No ho sé. *(Ella fa un moviment de despreci.)* Ah! no m' ha entés! Menos, no: més, molt més, potser sí. Y li perdono la rialla per la excitació en que 's troba. *(Anantse ell exaltant.)* Peró aquesta excitació mateixa ve á ser un insult pera mi. Y jo no la consento, no, no. Jo no la puch consentir; y no me 'n aniré d' aqui que no m' ho digui que no creu en las paraulas d' aquesta gent.

DÉVORA

Si las cregués no parlaría ab vosté: vosté fora pera mi l' home més despreciable del món.

ENRICH

Jo? Igual que vosté. Si vosté ho cregués de mí, jo tindría 'ls mateixos motius per créureho de vosté. Y en aquest cas... vosté també ho sería una dona repugnant y despreciable. *(Ella riu.)* De igual á igual. Posis la má sobre 'l cor.

DÉVORA

Y si jo fos despreciable per tolerarho... vol dir axó?

ENRICH

Peró si no 's pot seguir... perque tot, tot es mentida.

DÉVORA, *insistint.*

Dígui, y si jo fos aqueixa dona despreciable, qué sería la Mery? *(Mirántsel fixo.)*

ENRICH

Dévora! *(Fent un moviment de ira cap á n' ella.)* Dévora! *(Demanant compassió.) (Apart.)* Jo no puch seguir per aquest camí, que sembla que m' estich disculpant de lo que no es veritat. No, no; no es veritat! No pot ser veritat! *(Passejantse com á boig y parlant en veu alta.)*

DÉVORA

Ves qui ho dupta que no es veritat? Es clar que no es veritat! *(Rihent rabiosa y acabant esclatant en plor.)*

ENRICH

Eh! Anémsen d' aquesta casa, que hi ha la maledicció aquí dintre d'ensá que hi som. *(Va á sortir.)*

DÉVORA

Ve en Carles.

ENRICH, *tornant enrera per no toparlo.*

Ja no 'l voldría veure may més.

DÉVORA

Enrich! Enrich! Vosté ho creu!

ENRICH

Ah, no, no!

DÉVORA

Vosté ho creu!

ENRICH

Y vosté? Y vosté?

DÉVORA

Es aquí. Calma.

ESCENA VIII

DÉVORA, ENRICH y CARLES

CARLES, *á Enrich.*

Ah! ets aquí? Ja sé que 'm buscavas. He anat á esbargirme carretera avall. La Mery encare no ha tornat, que jo sápiga. *(Preguntantli ab la mirada.)*

ENRICH

No encare.

CARLES

Considera la meva angúnia. Quan no es aquí es que no hi ha diners enlloch. *(L' Enrich se 'l qneda mirant fixo. Ell ni se 'n adona.)*

DÉVORA

Carles: *(Ell ni la havía vista.)* sabs qui eran aquí are mateix?

CARLES

Quí?

DÉVORA

En Joanet y l' Anton de Sant Martí.

CARLES

Y 'ls has tret desseguida, veritat?

DÉVORA

No; m' han fet llástima, y jo 'ls he donat esperansas de que 'ls tornarás á pendre.

CARLES

Donchs has fet molt mal, perque are quedarás d' una manera gens ayrosa. No hi tornarán á entrar á la fábrica.

DÉVORA

Qué han fet?

CARLES

Qué han fet? Que ho pertorban tot; allí dintre ja no hi havia ordre ni concert per culpa d' ells.

ENRICH

Es que are hi ha una altra cosa, que 'ls travalladors amenassan de plegar avuy mateix si no se 'ls torna á admetre.

CARLES

Aqueixa 'ns faltava! Pero tú deus haver procurat...

ENRICH

No; jo no he procurat res. Jo ja fa molt temps

que 't deixo fer á tú en tot lo de la fábrica. *(Ab imperi.)*

CARLES

Peró, home...

ENRICH

Y vuy hora pera que parlém llargament de moltas cosas.

CARLES

Sempre que vulguis. *(Altaner.)*

ENRICH

Donchs are mateix.

CARLES

Are déixam sortir d' aquestos apuros, que no sé cóm sortirne. Un altre día.

ENRICH

Un altre día no. T' he dit que avuy.

CARLES, *á Dévora.*

Ja ho veus. El millor amich. Com si no 'n tingués prou ab lo d' aquí.

ENRICH

Te de ser avuy, que jo ho exigeixo.

CARLES

Peró qué hi ha? Per qué 'm posas aquesta cara?

ENRICH

No cridis, no cridis, que 'l teu soci no 'l puch ser; peró 'l teu criat no 'l seré may de la vida.

CARLES

El meu criat tú?

ENRICH

Ja 'n parlarém. Y sí vols devant mateix de la teva dona.

CARLES, *perque calli.*

Ja 't vinch á trobar desseguida.

ENRICH

T' estaré esperant. *(Surt Enrich rápit.)*

CARLES

No sembla sino que tothom s' hagi proposat desesperarme.

DÉVORA

Carles: la derrera vegada que t' ho dich. Vols tornar á pendre en Joanet y l' Anton? Jo t' ho demano, Carles!

CARLES, *colérich.*

No, y no. No 'ls pendré. Y si 'm deixessis are, 'm farías un favor; perque encare no he pogut contestar cap carta, y... en fí, tinch molta feyna. *(Procurant dominarse.)*

DÉVORA

M' está molt be. No 'm diguis res més. Ja 't deixo: travalla, travalla.

CARLES

Dévora! *(Cridantla. Ella 's pensa que 'ls va á perdonar.)*

DÉVORA

Qué vols, Carles?

CARLES

No te 'n vas pas agraviada ab mí?

DÉVORA

Ah, no; contenta, molt contenta. Ja t' ho pots afigurar. Travalla, travalla. *(Surt contenintse 'l plor de rabia.)*

CARLES

Qué tantas cansonerias! Si un no s' hi cuadrava...

ESCENA IX

CARLES, TOMÁS y després MERY

TOMÁS

Senyor: Donya Mery...

CARLES

Ha arribat?

TOMÁS

Ja fa una estona.

CARLES

Y no m' ho has dit!

TOMÁS

Com que hi havía aquí Donya Dévora y Don Enrich...

CARLES, *després de mirarlo.*

Y qué vol dir? *(Sever.)*

MERY, *molt alegra.*

Carles! Ja soch de tornada; ja 'm veu. *(Surt Tomás poch á poch.)*

CARLES

Al últim! Cóm es que ha trigat tant?

MERY

He trigat, oy? *(Rihent.)* Y si no hagués tornat més?

CARLES

No diguis això.

MERY

Has patit, eh? Has patit forsa? *(Ella riu.)*

CARLES

No cridis; no cridis. *(Senyalant cap hont ha sortit Dévora.)*

MERY

Ja hauría entrat desseguida, afigúrat. Sinó que m' he topat aquí fora ab la gent de cala Moniqueta y l' Anton de Sant Martí; y míra, xicot, jo no puch veure llástimas.

CARLES

Y qué portas de Barcelona?

MERY

Déixam acabar, y veurás de qué vinch tant conmoguda. Res: que he dit al Joanet y al Anton que ja podían tornar á la fábrica, qu' estavan perdonats, y que jo m' encarregava de tota la pena. Ab això castígam á mí tant com vulguis. Qué vols que fassi? Vols que m' agenolli aquí mateix? *(Rihent.)*

CARLES

No dona, no: si he dit are mateix á la Dévora que no podía ser.

MERY

Donchs afigúrat si podía ser, que ja 's tornan á

trobar á la cuadra. Y hem plorat d' alegría ells y jo. Ah, que m' agrada veure plorar als homes!

CARLES

Essent aixís, are totseguit veuré á la Dévora. *(Ella riu.)* Dígam, dígam lo de Barcelona.

MERY

Y si are 't pogués fer plorar á tú, afigúrat si m' agradaría.

CARLES

Ja 'm vas fer plorar anys enrera. Conta, conta.

MERY

Lo que ja 'm pensava: que tot aniría be; que tot aniría molt be. Qué més vols?

CARLES

Aniría be; aniría be: això 'm mata!

MERY

Res, que á l' hora menos pensada rebré lletras á quinze días plasso, que, negociantlas al acte, sortirém d' apuros.

CARLES

Es á dir, que are per are...

MERY

No 't dich que tot va be? Que n' estich segura? Que, negociant las lletras, tindrém diners *al contado*. Això ja 's fa. Mírat: he parlat ab els meus amichs de per allá, y fins he anat á veure al cónsul.

CARLES

Y qué t' ha dit el cónsul?

MERY

Que ja estava enterat del meu plet; que tota la

rahó, tota, es meva, y que 's tenía de fallar molt aviat, perque tota vegada que dura desde l' any...

CARLES

Es á dir, que encare hi ha aquell plet? No m' havías dit qu' era guanyat y que 's liquidavan els capitals y...?

MERY

Sí, Carles, sí; peró aquest es un altre plet. Sense importancia, sabs?

CARLES

Total, que no hi ha esperansas de salvació.

MERY

Peró si 't dich qu' estém salvats?

CARLES

Peró cóm ho estém de salvats?

MERY

Ab los capitals que tinch meus.

CARLES

Hont els tens?

MERY

A América. Vora 'l riu de las *Montañas Azules*. Vols tornar á veure 'ls mapas y las cartas que...

CARLES

Ay, Mery, Mery, que aquesta situació ja no 's pot allargar més! Estich desesperat! Estich mort, que ni sé qué faría!

MERY

Peró, criatura: qué tens?

CARLOS

Y encare 'm preguntas qué tinch? Que ja no hi ha

res més per hipotecar aquí ni enlloch; que s' ha de acabar de pagar la fábrica, que hi ha pagarés vensuts y lletras protestadas, y pot venir y vindrá d' un moment al altre á embargarho tot la Justicia.

MERY

Oh, oh, embargarho tot! Quina manera de pendres las cosas! Fésmels venir á mi 'ls acreedors y aquesta Justicia. Jo 'm comprometo á ferlos esperar fins que arribi lo d' América. Y encare 'ns ne donarán las gracias.

CARLES

Y jo que quan t' he vist entrar tant contenta m' ha semblat que 'l cel se m' obría!

MERY

Perque t' havía dit que si no portava diners no tornaría. *(Rihent.)*

CARLES

Sí, Mery, sí.

MERY

Fill meu: si no me n' he pogut estar de tornarte á veure. Si fins havía comprat una postal hermosíssima ab unas tórtoras y unas mimosas per avisar al Enrich que baixés, perque jo may més pujaría á la Miralta.

CARLES

No m' ho diguis; no m' ho diguis.

MERY

Peró ves qui 's separa de tú, estimante tant com t' estimo.

CARLES

Ay, quina vida més horrible la meva!

MERY

Que ho voldrías potser que me 'n anés, pobret Carles?

CARLES

Calla, calla. Peró que no ho veus que jo no podría viure sense tú? Qué vols que hi fes en aquesta casa quan tú te n' anessis?

MERY

Tindrías la Dévora.

CARLES

Déixala estar á n' ella. No me 'n parlis. La Dévora es una santa que jo posaría en un altar; pero que per tu... no me l' he poguda estimar com ella 's mereixía. *(Riu lleugerament Mery.)* Per tú, per tú no me la estimo.

MERY

Ja ho sé; ja ho sé, infelis; si m' ho estás dihent cada dia...

CARLES

Sí, sí. Y... parlém, parlém de tú, que no te 'n pots anar d' aquí, que 't tinch lligada, y si te n' anessis, jo ho deixaría tot per seguirte...

MERY

Oh, seguirme, seguirme! Noy: jo tinch el meu marit.

CARLES

Per anármen ab tú jo sol, tú y jo sols, no sé hont, lluny dels desgraciats que hem fet ab la nostra conducta.

MERY

Mira: sabs que potser sí que fora una solució aquesta?

CARLES

No, no, Mery; no m' ho diguis. Aquí; aquí. Jo 'm tinch d' estar aquí y salvar aquesta casa. Y desprès rómpreho tot, potser sí. Peró de primer salvar, salvar aquesta casa.

MERY

Sí, sí; tranquilisemse, tranquilisemse. *(Per Carles.)* Fuf!... Com una pólvora. Ay! Vaig á veure al Enrich, qu' estranyará que no li haja anat á dir res.

CARLES

Y cálmal, sents? que no sé qué li passa. Y jo á la Dévora, que sápiga que perdono á n' aquells.

MERY

Embustero! Jo 'ls he perdonat, jo. *(Va á sortir pel mitj.)*

CARLES

Calla: la Dévora! De manera que vosté are per are...

MERY

Pero estich segura de que es cuestió de pochs dias.

ESCENA X

MERY, CARLES y DÉVORA que ve de la esquerra

CARLES

Es una llástima, perque...

MERY

Vosté s' ho parlará ab l' Enrich. Jo no hi entench d' aquestas cosas. Ola, Dévora!

DÉVORA

Ja sabía que havias tornat.

MERY

M' has vist entrar?

CARLES

Escolta, Dévora: 'l Joanet y l' Anton ja están...

DÉVORA

Sí, sí, ja ho sé: m' ho ha dit la Moniqueta. Que está més agrahida de tú, Mery!

MERY

Ay la pobra dona!

CARLES

Es clar que 'ls havía de tornar á pendre! *(A Dévora.)* Tu t' hi havías empenyat.

DÉVORA

Ja 'ls hi has dit á n' ells?

CARLES

Els hi diré are. *(Va á sortir.)*

DÉVORA

No 't molestis: ja travallan. Els pobres! Cóm te quedo reconeguda, Mery, de que 'ls hagis perdonat! Sobretot pel Joanet: afigúrat que 'l conech de quan eram aixís, que terrejavam.

MERY

Ay, 'ls recorts de la infantesa! y que son hermosos! Mírat: jo no devía haver jugat ab ningú, per-

que no 'm recordo de res. Sí, de quan estrenava un vestit. Ay! me 'n vaig á trobar al meu pobre Enrich, qu' encare no m' ha vist.

CARLES

Sí, sí, y que sápiga cóm estém.

MERY

Porto uns figurins, Dévora, elegantíssims.

DÉVORA, *indiferenta.*

Ah, sí?

MERY

Vestits de carrer y de recepció que son una preciositat, filla. *(Trayent papers de la maleteta.)* Si te 'ls vuy ensenyar desseguida, perque 'm donguis las gracias, y aixís veurás si penso sempre en tu.

DÉVORA

Ja ho sé; ja ho sé.

MERY

Te, te, veste delint. Jo corro al Enrich. Ay el pobre Enrich! Carles: no ho digui que fa una estona que soch aqui.

CARLES, *rihent.*

Pero si arriba are mateix!

MERY, *rihent.*

Sí, sí, te rahó. *(Tot sortint depressa y atolondradament.)*

ESCENA XI

DÉVORA y CARLES

DÉVORA, *llensant els figurins.*

Eh! Quin fástich!

CARLES

Has vist cap dona com la Mery? Es una bala de vidre. Feste cárrech que, sense dírmen res, ha fet tornar á la cuadra al Joanet y al Anton.

DÉVORA

Carles: això no pot seguir d' aquesta manera. Avuy mateix se 'n te d' anar de la Miralta aqueixa gent.

CARLES

Dévora! Quina gent?

DÉVORA

Aqueixa dona, y si no se 'n va ella, seré jo, jo qui se n' anirá d' aquesta casa. Me 'n aniré ab els oncles. Are ja ho sabs; tría. Y no vuy parlar de lo que la gent enrahona, perque me 'n avergonyeixo com si 's tractés de una falta meva.

CARLES

Sembla mentida que fassis cas de gentussa.

DÉVORA

No, no; á mí res. Els oncles entrarán á parlárten.

CARLES, *resolt.*

Jo ab Donya Nadala parlar de cosas mevas?

DÉVORA

Y mevas.

CARLES

Ah, no. Ja li pots dir que no la vuy veure. Bo! Y que se 'n pot anar per hont ha vingut.

DÉVORA

Está be. Ens n' anirém plegats á Sant Martí. Y tu 't pots quedar ab aqueixa dona.

CARLES

Dévora!

DÉVORA

Ab aqueixa mala dona.

CARLES

Pero, Dévora! Que si 'l seu marit te sentía, desgraciada!...

DÉVORA

El seu marit sospita tot lo que jo sospito; qu' estich sospitant qu' ets un miserable.

CARLES

Dévora! *(Se sent enrahonar á Donya Nadala.)*

DÉVORA

Ah! La tía es aquí!

CARLES

Es inútil. Jo vaig á veure al Enrich.

DÉVORA

Tia! Tia!

ESCENA XII

DÉVORA, DONYA NADALA, DON GREGORI y SADURNÍ

NADALA, *que ve de la esquerra.*

Hont es? Jo l' he sentit...

DÉVORA

Se n' ha anat.

NADALA

Es clar, no pot resistir la meva mirada.

DÉVORA

Ay tia! No 'm deixi. Jo no ho puch creure que m' enganyi! Y quan el tinch devant y escolto sas paraulas, me venen ganas de tirármeli al coll y demanarli perdó; que m' ho digui, que m' ho digui cent cops qua la gent enrahona perque tothom te mal cor, qu' ell no més m' estima á mí, á mí, qu' estich boja pel meu Carles, y li donaría la meva vida.

NADALA

Sosségat, sosségat. Y que no li has dit que aqueix matrimoni ja hi era de massa á la Miralta? Y que li exigeixes que se 'n vagi?

DÉVORA

Sí, sí, li he dit; més no 'm vol escoltar ni una sola paraula.

NADALA

Ah, no? Donchs arribarém fins á las últimas consecuencias.

GREGORI, *entrant pel milj.*

Qué hi ha d' en Carles?

NADALA

Mira com jo he doblegat á n' aquest. *(A Gregori)* Hi ha que li farém apurar el *cális* fins á las *esses*. Depressa, Gregori: hont es aqueix Sadurní?

GREGORI

Ve al meu derrera.

SADURNÍ, *desde la porta.*

Que Deu Nostre Senyor els hi dongui molts anys de vida y salut ab la companyia.

NADALA

Entreu desseguida.

DÉVORA

Sadurní! *(Perque s' hi acosti.)*

SADURNÍ

He vingut d' amagat jo, perque la nora m' hauría volgut fer costat, que diu que tot ho escampo.

NADALA

Seyeu. *(Senyalant un lloch prop de la Dévora.)*

SADURNÍ

Un servidor aquí tant arrambat á...

DÉVORA

Sí, sí, que vos també sou dels meus y no 'm podeu voler mal, Sadurní. Qu' heu viscut á l' ombra de casa y heu pres part en nostras penas y alegrías.

SADURNÍ

Sí, sí, filleta. Ay, vuy dir Donya Dévora.

DÉVORA

Dévora. Dévora.

NADALA

Gregori: no 'n treurém res, que aquest home repapieja.

SADURNÍ

Oy, Dévora: que 'l Donya se m' entrebanca. *(Rihent.)* Y jo t' he portat á coll-y-be cama assí cama allá, y te m' has repenjat dels rinxos dels meus cabells, y t' has esgarrapat refregant la galta ab la meva de terrissa rasposa. *(De cop sério y ab orgull.)* Y jo, jo he cavat la fossa al teu pare, que al cel sia.

NADALA

Prou, Sadurní, prou; no 's tracta de plorar are; se tracta de que Deu Nostre Senyor aburreix als calumniadors, perque la calumnia, ay, fillet! M' enteneu, Sadurní? M' enteneu?

SADURNÍ

Mitja figa mitj rahim; pero vagi dihent.

NADALA, *á Dévora.*

Are 'l faré caure. Cóm es que vos, ab los vostres anys, heu fet coro á la gent que malparla de que si aquí Don...

DÉVORA

Tia, no.

SADURNÍ

Qué diu qu' he fet... coro? Qué vol dir?

NADALA

Que també, insensat, heu aixecat falsos testimonis contra Don Carles y Donya Mery. Y axó es d' home dolent.

SADURNÍ

Jo, jo home dolent? Ay Santa Bárbara, Santa Creu! Donchs sí: aixó sí que ho he xerrat, sí. Perque qui fa 'l mal que 'l pagui. Y ho he xerrat á tothom; mes á cau d' orella per xo. No vè pas la Moniqueta?

NADALA, *á Gregori.*

Ajusta.

DÉVORA

Digueu, digueu.

SADURNÍ

Donchs are, malviatje 'l mon!, estich per no dir molla de res, perque m' heu motejat de xerrameca á mí.

NADALA

Jo, jo.

DÉVORA

Parleu, Sadurní.

SADURNÍ

Donchs sí. Y ho diré per tu, que t' han mal casada, y ho ha fet la pavana d' aquí, vos, vos, que tot sou fum. Miréusela! Tota escarxofada; y perdoni.

GREGORI, *furiós á Sadurní.*

No consento que...

NADALA

Gregori: aquí.

DÉVORA

Pero deixéulo estar!

SADURNÍ

Sí, mal casada, sí, hi pujo de peus, ab aqueix gall

de pansas, qu' es un criminal reconsagrat, qu' ell va assessinar al molí, que al cel siga; y que no més fa patxoca per fora, y per dintre es un ou covarot y un mal xorch, que ni t' ha sapigut donar un fill; te. Y no més rumía, rumía per aqueixa dona, que es un dimoni, que l' ha embruixat; te. Y jo una nit els vaig veure als dos, als dos; sí, que jo m' estava plorant de cara al cel, estés á terra, entre mitj de las pedras del molí; y ells, els pocas vergonyas, van venir tot xano-xano, y s' assegueren fregantme 'ls peus al passar, y 's deyan cosas que jo m' escruixía, que ni las havía ditas may, Deu me 'n guard, á la de casa, que al cel sia, ni quan eram marit y molla. Y al sentirlos, de la gola se 'm va escapar un gemech, y ells, tot agafats sempre, se 'n van anar allunyant, allunyant, runas endintre per por de l' óliva. Y altra gent els ha vist després també, y fins que li donava diners ell á n' ella. Y tots ho jurariam, tots, devant d' un Sant Cristo. Y are que 'm torni á dir llengut y murmurayre aquesta Donya Babau, que ja deu estar cofoya, que ja la te, que ja la te la fábrica, la fábrica, la fábrica! *(Mentrestant la Dévora plora amargament ab lo cap sobre 'l pit de Donya Nadala.)*

DÉVORA

Tia! Tia! Jo voldría morirme. No hi ha remey per mí.

NADALA

Calla, Dévora. Per Deu!

GREGORI

Nadala! *(Advertintli que ve algú.)*

ESCENA XIII

DÉVORA, DONYA NADALA, SADURNÍ, DON GREGORI y MERY.

MERY

Ay quin disgust que porto més gran, Don Gregori!

DÉVORA

Infame! *(No la senten).*

NADALA, *á Dévora.*

No 't ceguis, per Deu!

MERY

Ay! Ajúdinme; perque si no m' ajudan, l' Enrich y jo 'ns n' aném de la Miralta. *(En Sadurní, que se n' ha anat á un recó, li fa la creu.)* Mírinse aquest home. Sempre que 'm troba 'm fa la creu, com al diable. *(Rihent ella.)*

SADURNÍ

Com que vosté ho es, Deu me perdó. *(Se n' allunya encare més.)*

NADALA

Sadurní! *(Renyantlo.)*

MERY

Jo no sé qué ha passat. Quan més m' estima la gent de la fábrica, pitjor pel mí. Afigúrinse la meva situació: 'ls travalladors me volen obsequiar ab flors, agrahits per lo del Anton y 'l Joanet, y 'l meu marit vol que 'ns en aném. Justament are!

NADALA

Silenci, Sadurní! *(Perque anava á enrahonar.)*

MERY

Qué hi dius, Dévora?

DÉVORA, *reprimintse.*

Res. Espero que vinga 'l seu marit per endúrsela.

GREGORI, *á Dévora.*

Per Deu!

MERY

Ja ho veuhen quina situació més desesperada la meva. Després que una persona hi ha posat aquí tota la voluntat. *(A Donya Nadala.)*

NADALA

Sí, sí.

MERY

Pero qué passa?

DÉVORA

Y 'ns pregunta á nosaltres qué passa, tia! Y 'ns ho pregunta á nosaltres! *(Rihent ab neguit.)* Qué no la senten? Mírinsela, mírinsela!

MERY

Pero es increible!

DÉVORA

Han vist may al món serenitat com la seva?

MERY

Y per qué no? Veyám.

DÉVORA

Perque no; perque vosté...

ESCENA XIV

DÉVORA, MERY, DONYA NADALA, SADURNÍ, DON GREGORI y CARLES

CARLES

Dévora!

DÉVORA

Ah, qu' ets aquí? No sabs com me 'n alegro. Tu hi faltavas.

MERY

Carles, defénsim. No sé de qué se m' acusa. Hi ha al meu voltant una atmósfera que m' es contraria. *(La Dévora segueix rihent.)* Qué he fet jo? Qué he fet? *(Encarantse á tots.)*

CARLES

Dévora: qu' es aixó?!

DÉVORA

Qu' es aixó!? Qu' es aixó!? Que al últim m' ha caygut la vena dels ulls, y ja 't conech are.

NADALA

Filla, no, filla! *(Al véurela com boja.)*

CARLES

Qué hi ha? *(A Dévora.)*

MERY

Sí, sí.

DÉVORA, *á Carlès.*

Que aquesta... senyora 's despedeix, perque are mateix se 'n va de la Miralta.

MERY

Jo no he dit això, Carles.

DÉVORA

Ho dich jo.

CARLES

Dévora: surt d' aquí.

DÉVORA

Jo, eh? Jo? Primer aquesta... y tu ab ella, si vols, que 'l camí es ample.

CARLES

Aquesta senyora no se 'n va de la Miralta. A n' aquesta senyora se li tenen totas las consideracions que 's mereix. *(Imperatiu.)*

DÉVORA

Totas las que 's mereix; totas!

CARLES, *cridant.*

Totas! Totas! Per qui es ella, perque son marit es el meu millor amich!...

DÉVORA

Son millor amich! *(Revelantse contra la seva tia que la vol fer callar.)* Y ho gosas á dir devant meu? Y defensas aqueixa dona?

CARLES

Si; sí; y no se 'n van de la Miralta. Perque jo ho mano. *(Al dirho, l' Enrich ja es á la porta, quedantse aturat en ella. En Carles no s' ha adonat de la seva presencia.)*

ESCENA XV

DÉVORA, MERY. DONYA NADALA, SADURNÍ, CARLES, DON GREGORI y ENRICH

MERY

Carles: l' Enrich! *(Rápida, mitj trahintse).*

ENRICH

Qué hi fa que jo sigui aqui? Déixal que vagi esplicantse.

CARLES

Es que ho tornaré á dir com ho he dit. Mano, sí, mano que no us en aneu. Enrich: comprenme. *(Suplicant).*

ENRICH

Está be. Está molt be. Dévora: me despedeixo de vosté.

DÉVORA

Sí, Enrich.

ENRICH

Mery: aném Mery.

MERY

No, no. Enrich meu: t' han enganyat; y jo t' ho esplicaré tot.

ENRICH

Aném, Mery; aném.

MERY

Dévora! Tinguim pietat, Dévora! *(Dévora se n'*

ha anat apartant mentres ella parlava, llensant esclamacions d' horror y fástich.)

DÉVORA

Jo, jo pietat de vosté?

MERY

Dévora: tu hi creyas en mi.

DÉVORA

No se m' acosti: no 'm toqui ab sas mans. Vosté ha portat la perdició á n' aquesta casa, que m' ha fet desgraciada per tota la vida.

MERY

Carles! Que calli! *(En Carles no sab qué fer, veyent al Enrich.)*

DÉVORA

Invoqui al seu marit; no al meu, miserable!

ENRICH, *á Carles.*

A tu 't crida; á tu. *(Ab odi.)*

CARLES

Per Deu, home! *(Se senten veus alegras á fora.)*

MERY

Jo soch ignocenta, Enrich.

DÉVORA

Escóltils; escóltils: li portan flors á vosté, á vosté, per tenirla contenta, perque aixís acontentan al amo.

CARLES

Dévora!

ENRICH

Mery: sortím! *(Va á agafarla per un bras y ella fuig.)*

DÉVORA

Que vingan aquí las flors. Al devant meu. Flors; flors! Avant! Es aquí dintre la Mery. *(S' obre la porta qu' era ajustada.)*

ESCENA XVI

DÉVORA, MERY, DONYA NADALA, CARLES, ENRICH, SADURNÍ, DON GREGORI, PEPA, JOANET, ANTON y altres de la fábrica, no gayres.

ANTON

Per Donya Mery. *(Ab un ram).*

PEPA, *á Mery.*

Tingui; y moltas de gracias.

MERY

La pobra gent! *(Prenent las flors. Algun altre de la fábrica també n' hi dona.)*

ENRICH

En quins moments! *(Apart.)*

JOANET, *ab un ram.*

Moltas gracias.

DÉVORA, *indignada.*

Oh, 'l Joanet, Sadurní!

SADURNÍ, *prenent el ram del Joanet avans que la Mery.*

No; tu no. Te! *(Llensantlo á terra).* Mal agrahit á n' aquesta casa! Que aquesta dona es la perdició d' aquesta casa, qu' es la amistansada del amo!

MERY

Cárles: defénsam!

ENRICH, *anantse á tirar sobre Sadurní.*

Ira de Deu! Malvat!

DÉVORA, *cubrint el cos de Sadurní.*

Sí, sí, que aquí no 's menteix! La amistansada d' en Carles! *(La Mery fuig de la escena.)*

CARLES, *va á sortir derrera d' ella.*

Mery! Mery!

DÉVORA, *com á boja.*

En Carles la crida; la crida! *(A Enrich.)*

ENRICH

Carles! *(En Carles no surt.)*

DÉVORA

Es son amant! Es son amant! *(Atiant al Enrich contra en Carles.)*

CARLES

No, Enrich.

ENRICH, *anántseli á tirar á sobre.*

Infame! Vil! Miserable!... *(Don Gregori procura contenirlo. Fora se senten veus alegras d' homes y donas que obsequían á Mery.)*

TELÓ

Acte tercer

Lo mateix lloch del acte primer; sinó que allá hont hi havia 'l molí hi haurá en primer terme la entrada del pabelló del Enrich y la Mery y en segon terme la de la fábrica. Fosqueja. Comensa á haverhi claror de lluna.

ESCENA PRIMERA

SADURNÍ y JOANET, que venen de la casa dels senyors; després MONIQUETA, que vindrá del derrer terme banda esquerra.

SADURNÍ, *á Joanet.*

Surt, surt, que no 'ns veu ningú.

JOANET

Jo no ho he fet per cap mal: l' Anton, que m' ho ha dat entenent.

SADURNÍ

No ho tornis á dir, que fa ase. Veurás: callemsho tot lo que ha passat aquí dintre, perque la teva mare, si ho sapigués, se desesperaría. Ab tu, per lo que anavas á fer ab el ram...

JOANET

Es que no ho feya per cap mal jo.

SADURNÍ

Y ab mí, perque ho he espiat tot. Y que no me 'n penedeixo; que are mateix hi tornaría.

JOANET, *per Moniqueta.*

Ja 'ns ha ataleyat, guaytéula.

MONIQUETA

D' hont surtiu á aquestas horas?

SADURNÍ, *fent-l' enérgich.*

D' hont convé. Y prou, que no estém per musicas.

MONIQUETA

Bo! Ja n' heu fet alguna.

SADURNÍ

Que prou, 't dich.

MONIQUETA

Y cóm es que aquest xicot no es á la cuadra? Ay bona nina! Donchs qui te 'n fa anar del teler, desgraciat?

JOANET

Es que... es que... *(Després de mirar al avi.)* Ja hi vaig.

SADURNÍ

Espérat, que 't vuy fer un altre sermó.

JOANET

Un altre?

MONIQUETA

Si, are sermons ab el daltabaix que hi ha á la Miralta! Joanet: nosaltres muixoni, y que 's compongan.

JOANET

Sí; ara.

SADURNÍ

Nora! A casa tu; á casa tu, 't dich.

MONIQUETA

Qué ronqueu, qué ronqueu? Donchs que s' es feta aquella gallina mullada?

SADURNÍ

Eh que sí que ho soch tot un altre? Eh que 'ls ulls m' espurnejan forsa? Y de rabia, sents? S' ha mort la gallina mullada; y are ja no coclejo, que canto, y cantant com un gall, que soch, tot ho descubreixo.

MONIQUETA

Deixeu anar al noy al teler d' una vegada. Qué tantas cansons!

SADURNÍ

No, que vuy que aprengui á fer com els homes. Perque mira, Moniqueta; ja no 'm fas por, no, que n' estich orgullós d' haver estripat la grua.

MONIQUETA

Qué voleu dir?

SADURNÍ

Que m' he escapat de tu y me n' he anat á trobar á la Dévora. Y li he abocat tot, tot. Cóm han comensat y cóm han anat seguint fins are 'ls tripijochs del seu home y de la... de la... *(Sadurní inicía entre dents una cansó picaresca.)*

MONIQUETA

Ay Reyna Santíssima! Qué heu fet, desventurat?

SADURNÍ

Sí, sí, jo, que 'm sento moliner, y ab cincuanta anys menos, y he tret la careta á Don Carles y á Donya Mery.

MONIQUETA

No crideu.

SADURNÍ

Y he salvat al noy d' una vergonya, que també li anava á fer present d' un ram á n' aquella... donota.

MONIQUETA

Tu? Tu erats ab aquells desvergonyits?

JOANET

L' Anton, mare, que m' ha pintat la cigonya.

MONIQUETA

Ay Verge Santa dels Desamparats!

SADURNÍ

Te, aquí ho tens: no 't vols ficar en res per conveniencias, y 'l teu fill va contra la honradesa d' aquest casal tant noble. Sinó que 'l teu sogre ha parlat en nom de tots nosaltres y dels que s' han mort, y 's salvará com hi ha mon. Y si á mí 'm volen aburrir després, que 'm tanquin la porta, y que m' hi enterrin al llindar, que prou que hi reposarán en pau 'ls meus ossos.

MONIQUETA

Es á dir que aquí tothom hi brega menos jo?

JOANET

A mí l' avi ja m' ha renyat.

MONIQUETA

Es á dir que vos tota aquesta tarde que feu anar el picarol per allí dintre?

SADURNÍ

Sí, sí. Hi ha hagut un aldarull, que tot ha anat en orris. Per mí, per mí. Y aqueixa mala dona s' ha escapat com una guilla, morta de por, y ja no la veurém may més, que deu ser montanya avall la remalehida!

MONIQUETA

Ay Senyor, Senyor, perdonéume. Y que 'n sou de pavana y de bleda assoleyada! A n' aqueixa dona no la arrenca ningú de la Miralta, que hi está arrapada més que nosaltres. Y are encare més, que 'l seu marit sí que se n' ha anat avall, que jo l' he vist com devallava tot sol, més groch que la cera.

SADURNÍ

Ja ho sé; ja ho sé, 'l pobre home!

MONIQUETA

Mes ella no; qu' es aquí dintre ab lo feix de flors del Anton y 'ls seus. *(Senyalant el pabelló.)*

SADURNÍ

Que no se n' ha anat la descarada, la poca vergonyota?

JOANET

Donchs potser sí que te rahó l' Anton qu' ella es la mestressa.

SADURNÍ

Calla, que 't mataré, que no ets el meu net tu!

MONIQUETA

Joanet! Fill! A travallar desseguida!

JOANET

Hi vaig, avi?

MONIQUETA

Qué no n' hi ha prou que jo t' ho mani? Quí t' es mare á tu? Quí?

JOANET

Vos y l' avi.

MONIQUETA

A dintre com una reira de bet!

JOANET

Are que te rahó l' Anton; are que no 'n te... *(Apart y tot anant poch á poch cap á la fábrica.)*

SADURNÍ, *á Joanet.*

Passa lluny de la porta, que se sent fortor de sofre, d' aqueix infern! *(Pel pabelló hont hi ha la Mery. Al acte que 'l Joanet va á entrar á la fábrica 's posa á tocar la esquella.)*

ESCENA II

MONIQUETA, SADURNÍ, JOANET, y després ANTON y PEPA barrejats ab altres travalladors y travalladoras de la fábrica, que se 'n van pels derrers termes de dreta y esquerra, menos l' Anton y la Pepa, que quedan en escena.

MONIQUETA

Te, la esquella: malaguanyada tarde!

JOANET

Oydá! Llestos!

SADURNÍ

Donchs anémsen á casa, que jo no vuy veure ningú de la fábrica, que hi ha massa blat orb adintre.

JOANET

Si, que jo no 'm vuy topar ab l' Anton, que m' aporrina!

MONIQUETA

Déixal estar al Anton!

SADURNÍ

A casa; á casa! *(Han caminat cap á la esquerra)*

ANTON

Joanet: no fugis; no fugis!

JOANET

Quí fuig? Quí fuig? *(Fugint y amagantse derrera l' avi. La Pepa se n' hi burla, y també l' Anton)*

SADURNÍ

Acóstathi, donchs. Que no 'ns fas por á nosaltres.

ANTON

Es que porto bonas intencions jo, m' enteneu? Y lo que vuy es el be d' aquest xicot, que 'l teniu esporuguit, y s' ha quedat curt de mida.

PEPA

Es clar!

SADURNÍ

No te 'n cuydis del noy, sents?

ANTON

Lo que 'm sabría greu, Sadurní, fora que cualsevol dia 'm dessin ordre de que us despatxés á tots tres de la Miralta.

SADURNÍ

Tu á nosaltres? *(Burlántsen.)*

MONIQUETA

Girém cúa. *(Volent dir anémsen.)*

ANTON

Jo, sí; jo. *(Molt satisfet sempre.)* Perque are ja us ho dich: d' aquí us treurán á fástichs y á cossas.

MONIQUETA

Y quí 'ns treurá? Quí?

ANTON, *sempre satisfet.*

Sadurní: vos que teniu més mon; escoltéume. *(Se l' emporta de banda.)*

MONIQUETA, *seguintlos.*

Donchs jo ho vuy sentir.

SADURNÍ

Ja ho pots dir devant de tothom; no 'm fa res á mí. *(Tots s' han acostat.)*

ANTON

Que n' está molt agrahida y agradada de mí y d' aquesta Donya Mery. Y tenint á n' ella, tinch á Don Carles: aquí no hi ha ningú que desbanqui á aqueixa dona.

SADURNÍ

Eh! Quin fástich que 'm fas!

PEPA

Tot aixó es enveja.

SADURNÍ

Murri; més que murri; menjas el pa de Donya Dévora y parlas aixís d' aquest trasto?

ANTON

Ella 'ns va tornar á pendre y Donya Dévora no.

SADURNÍ

No te la posis á la boca la nostra mestressa!...

MONIQUETA

Sogre! *(Per calmarlo.)*

SADURNÍ

... perque, vell com soch, encare!...

ANTON

Si repapiejeu!

PEPA

Envejas!

SADURNÍ

Pillet!

MONIQUETA

No crideu!

PEPA

Si tingués una pedra...

JOANET

Qué li vols fer al avi, qué? *(Volentse barallar ab la Pepa.)*

PEPA

Baráliat ab els homes!

JOANET, *deixantla.*

Ay, sí!

SADURNÍ

Malvát! Malvát! *(L' Anton s' ha estat rihent d' en Sadurní.)*

ESCENA III

MONIQUETA, PEPA, SADURNÍ, ANTON, JOANET y TOMÁS, que ve ab cartas y diaris enfaixats á la ma del derrer terme dreta.

MONIQUETA

Ve gent! Que ve gent!

TOMÁS

Qué son aquestos crits?

PEPA

Es en Tomás!

ANTON

Res, qu' hem deixat la cuadra, y mireu, fem com las criaturas eixint d' estudi.

MONIQUETA

Y que vens cansat! Que has pujat corrent?

TOMÁS

Corrent no; pero ho semblava. Don Carles m' ha encarregat que li portés las cartas ben depressa.

SADURNÍ

Donchs ápala, fill; ápala!

TOMÁS

He trobat á Don Enrich que atravessava Sant Martí com un esperitat; ni m' ha tornat el saludo. *(Riuhen l' Anton y la Pepa. La Moniqueta aixeca las mans al cel.)*

SADURNÍ

Ves, ves, Tomás.

ANTON, *burleta.*

Es á dir, que ni t' ha saludat, eh? Be, home, be. *(Donantli copets á la esquena.)*

TOMÁS

Qué hi ha?

ANTON

Ves, ves: tu farás anys aquí; jo t' ho prometo. *(Com protegintlo.)*

TOMÁS, *mirántsel de cap á peus.*

Quina franquesa que 'm posas, noy? Ab la Pepa sí que n' hi tenía, que 'ns féyam forsa quan servia aquí vora meu; pero ab tu...

PEPA

Qué t' empatollas? Qué t' empatollas?

ANTON, *á Tomás, ofés.*

Bé, qué vols dir? *(Riuhen los altres.)*

TOMÁS

Tinch pressa jo. *(Desapareixent dintre la casa)*

PEPA

Es un plaga!

ANTON

Y qué ha volgut dir ab alló de quan érau aquí?

PEPA

Ximple! vinam al derrera! *(Sadurní se 'n riu marcat.)*

ANTON

A mí, que 't fassi festas l' avi Sadurní encare m' engreixa...

SADURNÍ

Tu béute aquest ou, que te l' ha cuyt en Tomás.

ANTON

Au; al llit las criaturas!

SADURNÍ

Si be que tu en certas cosas no hi miras prim. Lo principal es que tinga bon cor la Pepa.

MONIQUETA

Anéusen.

ANTON

Vaja; vaja! S' ha acabat! *(Fent senyal á la Pepa de anarsen.)*

SADURNÍ

Y mira, potser algun dia 't fassi guanyar més bona setmanada la Pepa.

PEPA

Arri á fer nonas!

ANTON, *á Moniqueta.*

Sabeu que ja us xerra massa 'l sogre?

SADURNÍ

Y potser Don Carles te la torni á pendre la Pepa!

PEPA

Ay reira de vell!

ANTON, *emportantse la Pepa.*

Mes béstia jo que...

JOANET

No t' hi capfiquis Anton.

ANTON, *á la Pepa.*

Ja tens rahó, ja, qu' es enveja.

JOANET

Bonanit, Anton y la companyía. *(Desde molt lluny.)*

ANTON, *agafant lo cistell á la Pepa.*

Ves á quina hora soparém avuy!

PEPA

Ab un bull son cuytas. *(Ja havian desaparegut de la escena Moniqueta, Sadurní y Joanet.)*

ESCENA IV

PEPA, ANTON y MERY

MERY, *desde la porta del pabelló.*

Anton! Anton!

ANTON, *que anava á desapareixer.*

Quí 'm crida?

MERY

Anton: jo.

ANTON, *tornant enrera.*

Donya Mery! Vosté! *(La Pepa també ha tornat enrera.)*

MERY

Mira: 'm tens de fer un favor. *(Al Anton.)*

ANTON

Mani, Donya Mery, de mí y de la Pepa.

MERY

Te 'n vas are mateix á trobar á Don Carles.

ANTON

Si senyora, sí.

MERY

Y que l' haig de veure de precís are. Veshi.

ANTON

Y si hi ha gent?

MERY

No hi fa res, que l' haig de veure desseguida.

ANTON

Si senyora.

MERY

Corre, que veig á Donya Nadala. *(Mery torna á entrar al pabelló.)*

ANTON

Hi corro.

ESCENA V

PEPA, ANTON, DONYA NADALA, DON GREGORI y SADURNÍ, que feya un instant que guaytava al fons esquerra.

NADALA

Hont vas, Anton?

ANTON

Vaig... vaig á portar un recado. *(Volent seguir.)*

NADALA

Per quí es el recado?

ANTON

M' han dit que hi anés desseguida. Y... m' espera la Pepa.

NADALA

Ves. Ves. *(Surt Anton.)* Gregori!

GREGORI

Qué vols?

NADALA, *després de mirar á la Pepa.*

Res. *(Molt enfadada).*

PEPA

Deu me la guard, senyora.

NADALA, *dissimulant.*

Ah! Ja hem sortit del travall?

PEPA

Ja fa una estona, senyora.

NADALA

Y 'l teu marit ha anat á...

PEPA

Oh! No sé res jo.

NADALA

No t' ho pregunto.

SADURNÍ, *que s' ha anat acostant.*

Y... cóm l' ha deixada á Donya Dévora, senyora? *(Ab molta llástima.)*

NADALA, *dissimulant.*

Cóm l' he deixada? Per qué? Si está tant bona com sempre.

SADURNÍ

Això volia dir! Malviatje! Ja he ficat la pota! *(A*

Pepa.) Mírat: á tu are no 't voldría ni ab unas sárrias plenas d' or. *(Pepa riu ab despreci.)*

ANTON

Veu, senyora? Ja estich llest. Y are si volen baixar á Sant Martí, 'ls convidém á sopar.

NADALA

Aneu, aneu, que ja hi hauríau de ser.

PEPA

Ja te rahó, ja. *(Desapareixen pel fons dreta cantant.)*

ESCENA VI

DONYA NADALA, DON GREGORI y SADURNÍ

GREGORI

Qué tens?

NADALA

Que volia que seguissis al Anton dissimuladament, á veure qué anava á fer.

GREGORI

Pero per qué no ho deyas?

NADALA

Per no rebaixarnos. Are ho tindrém de preguntar al servey.

SADURNÍ

Anava á portar un recado d' aquesta donota.

NADALA

De la Mery? Cóm ho sabeu?

SADURNÍ

Perque l' he vista, que ha sortit á la porta y l' ha cridat.

NADALA

Per aixó hem vingut: per saber si encare es aquí. *(A Gregori.)* Veus com encare hi es? Ho creus are?

GREGORI

Are si.

SADURNÍ

L' Anton diu que 's quedará y que 's quedará sempre.

NADALA

Y la pobra Dévora, que 's creu que ja es fora. Se tornará boja, Gregori, s' hi tornará si Deu no ho remedía. Y es clar que 'l recado es per en Carles, que li deu voler parlar.

GREGORI

Potser t' equivocas.

SADURNÍ

No, no; per ell, per ell!

NADALA

Si, perque, abandonada del sen marit, encare 's deu voler lligar més ab en Carles.

GREGORI

Potser sí.

NADALA

Y dius tu que potser sí? Tú?

GREGORI

Que potser sí ó que potser no.

SADURNÍ

Aixís se n' anessin plegats per un may més!

NADALA

Ay, no sé! Jo no sé qué penso ni qué vuy. Y la Dévora tampoch; perque jo li he dit que quí sab si en Carles se 'n aniría derrera d' aqueixa dona, y s' ha desesperat encare més. Y diu que no ho vol, que primer la escanyaría á n' ella. Es que ha sigut son únich amor. Y es son marit. *(Plorant.)*

GREGORI

Un marit sempre es un marit.

SADURNÍ

Donchs á mí m' agradaría véurels fugir plegats. Y perque s' hi vegessin forsa, encara calaría foch á la fábrica. Y quan fes una bona xera, aniría á treure del llit á la Dévora, y si no podia caminar, la portaría als brassos, que encare la podrian dur. Y la acostaría á la timba, pera que la vegés á la parella fastigosa y 'ls hi escupissim ella y jo á sobre. Te. Te: *(Com si escupís.)* com ho faig. Perdut y perduda! Perdut y perduda! Y ja estaríam salvats. Y que anés cayent, cayent el salt d' aygua per rentar la taca.

NADALA

Per Deu, Sadurní; que 'm feu massa pena, que jo la tinch, jo, tota la culpa.

SADURNÍ

Com que sí que vostés li van fer molt grossa casantli! *(Plora més fort Nadala.)*

GREGORI

Mira que 't pot sentir. Anemhi.

NADALA

Pero si no 'ns vol aprop. *(Entrant á la casa.)*

GREGORI

Y si no t' asserenas m' enfado. Caramba!

ESCENA VII

SADURNÍ y JOANET

SADURNÍ

Ah, fábrica, fábrica, que has vingut á portar la malura! Malaguanyada aquella pólvora! Sinó que 'n caldría molta, molta més de pólvora.

JOANET

Avi! Avi! Veniu, que 'ns foscarém las bessas.

SADURNÍ

Ves qui s' empassa ni un grá de mill!

JOANET

Jo sí que tragino una carpanta! Y es de tant cofoy qu' estich, perque 'ns han fet á saber que aviat ens pujarán el jornal.

SADURNÍ

Sí, are.

JOANET

Es que jo ho vuy per casarme, que tothom te muller... y n' hi ha que 'n tenen duas.

SADURNÍ

Calla. Quí ho ha dit lo del jornal?

JOANET

L' Anton.

SADURNÍ

Malehit sigui l' Anton y tots els Antons! Y aixís li agafés una marfuga y tantdebó 's trenqués la nou del coll... *(Ja no se 'l veu y encare se 'l sent. S' ha anat fent més fosch.)*

ESCENA VIII

CARLES y MERY. En Carles va avansant en silenci fins que surt la Mery.

MERY, *ab ansietat.*

Carles! Carles!

CARLES

Mery!

MERY

Que has trigat á venir!

CARLES

Se n' han anat aqueixos homes, veritat?

MERY

Son fora. Qué pensas fer?

CARLES

Donchs mira: tot s' ha acabat en aquesta casa. Tant per tu com per mí. Tot s' ha acabat.

MERY

Ja ho sé. Per axó t' he fet venir. *(En Carles mira per tot.)* Eh! Ja no hi fa res que se n' enterin.

CARLES

Sí, sí; ja no hi fa res. Has vist al Enrich tu?

MERY

No l' he vist més. Cóm ha acabat allá dintre?

CARLES

Se m' ha tirat á sobre. Me l' han apartat. Jo no m' hauría defensat d' ell: no, no.

MERY, *després de somriure.*

Digas.

CARLES

Se n' ha anat d' una revolada, dihent que per ell eras ben morta: que 't deixava pera mí; que d' ell ningú 'n sabría may més res. *(Calla en Carles, esperant que Mery enrahoni.)* Qué hi dius?

MERY

No res.

CARLES

Y tot ha vingut plegat; tot. Més cartas d' acreedors, insultants, amenassadoras. Y encara hi ha més: hi ha que demá ve la Justicia á embargarho tot.

MERY

Pts! Están en lo seu dret: no cobran. Aixó, de tant natural, ni afecta.

CARLES

Ah, quina desgracia més inmensa la meva! Jo no m' havía d' haver casat ab aquesta dona. Y si tu no haguessis vingut, jo me l' hauria estimada á n' ella, y li hauria donat tota la ventura qu' ella 's mereixía.

MERY, *somrihent.*

Home!... Dirme aixó are...

CARLES

Per qué vas venir tu, eh? Per venjarte de mí; perque Deu t' ha fet perversa y gosas en las desgracias dels altres, eh? *(Agafantla per una munyeca.)*

MERY

Que 'm fas mal! Vaig venir per saber qué 'n quedava d' aquell Carles, que s' encenía en flamaradas, y que are plora, ell, l' home, devant meu, que me n' enrich mirantlo.

CARLES

Que no vuy que rigas, que no vuy que rigas! *(Amenassantla ab lo puny clos.)*

MERY

Carles! Carles! *(Fentse enrera rabiosa.)* Donchs per qué m' has perseguit desde la meva arribada en aquesta casa? Hi havía ab mí 'l meu marit. Hi havía la teva esposa. Jo no he anat cap á tu. Tu has sigut; tu has sigut no més! *(Ho ha acabat ab ironía.)*

CARLES

No 'n parlém, no 'n parlém; ja está.

MERY

Y tal si está! Y acabém d' una vegada. Qué pensas fer?

CARLES

Anármen. Oh, sí, sí; anármen. Jo no tindría valor per presentarme may més davant d' aqueixa desgraciada.

MERY

Sí, sí; y are mateix. Hi teniam d' arribar á n' aquest pas, Carles!

CARLES

Si; enllestim, enllestim. Ay, Deu meu! *(Mirant per tot com si vacilés.)*

MERY

Peró, qué tens?

CARLES

Mira: torno á dintre una curta estona no més, sabs? Recullir papers; cremarne d' altres...

MERY

Sí, sí. Jo entretant arreplegaré las mevas joyas, y faré un feix de lo que més m' estimo. Veyám la má. Pero si tremolas! *(Deixantli anar resolta.)* Cobart! Oh! Tant no t' ho sabía!

CARLES

Es que 'm falta ayre per respirar, que 'm sento morir!

MERY

Pero valor, Carles, valor! Pensa en aqueix embarch d' aquí á pocas horas.

CARLES

Oh, sí, sí; desseguida. *(Acostantse á la casa.)* Tomás, Tomás! *(A Mery.)* Ho vas á sentir tu mateixa.

ESCENA IX

MERY, CARLES y TOMÁS, sortint de la casa

TOMÁS

Senyor...

CARLES

Mira, Tomás: te 'n anirás á guarnir el carruatje. Fes qu' estiga á punt d' aquí una hora.

MERY

Avans, avans.

TOMÁS

Si senyor. Tinch de recullir equipatjes?

CARLES

No. *(A Mery.)* Nosaltres mateixos...

MERY

Sí, sí.

CARLES

Tingal al pla d' abaix. A ningú, Tomás...!

MERY

Sí; que no sentin... *(A Tomás.)*

TOMÁS

No senyora.

CARLES, *á Mery.*

Depressa, Mery! Ja t' avisaré.

MERY

Primer estaré jo. *(Se fica al pabelló.)*

CARLES, *á Tomás que anava á la casa.*

Tomás! No hi entris á casa. Ves. *(No fiántsen. Senyalantli 'l derrer terme, dreta.)*

TOMÁS

Si, senyor.

CARLES

No cal que pugis á avisar.

TOMÁS

No 'm mouré. *(En Carles s' ha ficat á la casa. En Tomás desapareix pel fons dreta.)*

ESCENA X

TOMÁS, MONIQUETA y SADURNÍ

MONIQUETA

Tomás! *(Corrent derrera d' ell y desapareixent.)*

SADURNÍ

Pórtamel! Pórtamel! S' ha de saber aixó. *(Apart.)*

MONIQUETA

Ja som aquí. *(Portant á n' en Tomás, que totjust havía desaparegut.)*

TOMÁS

Estich, avi, que 'm clavaría un tiro.

SADURNÍ

Qué hi ha, fill meu?

TOMÁS

Que jo no soch una mala persona y me 'n fan ser.

SADURNÍ

Conta, conta. *(L' agafa pel coll mitj abrassantlo.)*

TOMÁS

Jo no hi estich fet, Sadurni! *(Mitj plorant indignat.)*

SADURNÍ

Qué volen? Qué volen?

TOMÁS

Donchs vaja, sí, perque no m' hi cap al pit: que

guarneixi 'l cotxe, perque Don Carles se 'n va d' aquí ab aqueixa dona.

MONIQUETA

Ay, Reyna Santíssima! Abandonar tot aqueix be de Deu!

TOMÁS

No cridéu.

SADURNÍ, *imposantse.*

Salencio! Aviat está dit Reyna Santíssima y Reyna Santíssima! *(A Tomás.)* Me vols creure á mí?

TOMÁS

Diguéu.

SADURNÍ

Donchs me 'n aniría tant campanta á guarnir el cotxe. *(A Moniqueta que vol protestar.)* Calla tu! *(A Tomás).* Me 'n aniría á guarnirlo, y de content, si m' apuran, fins l' enramaría ab boix, y quan s' hi haguessin enfilat, fins donaría un bon cop de tralla á la bestia, perque se n' emportés més brunzenta al botavant aixó que empudega La Miralta; y si t' estimas á la noya, bon vent als malfactors y als lladres.

MONIQUETA, *perque no cridi.*

Sogre!

TOMÁS

Jo hi vaig venir de menut aquí, que 'm va pendre 'l pare de Donya Dévora.

SADURNÍ

Donchs afigúrat qu' es ell qui t' ho demana que li treguis d' aquí aquest home. *(En Sadurní se n' endú al Tomás cap al fons mitj abrassat.)*

TOMÁS

Donchs us creuré á vos.

ESCENA XI

SADURNÍ, MONIQUETA y després DÉVORA

MONIQUETA

Ay quinas cosas hem de presenciar!

SADURNÍ

No, tu no presenciarás res més. Tu fas are com el Joanet: al llit, al llit. *(Dévora surt de la casa. Ja es un xich més fosch.)*

MONIQUETA

No sé qui ve are.

SADURNÍ

Apartemse.

MONIQUETA

Si es Donya Dévora!

SADURNÍ

Donchs are més que may te 'n vas.

MONIQUETA

Es que...

SADURNÍ

Es que soch el teu sogre. Ay jo 't flich! *(Ella se 'n va rondinant.)*

DÉVORA

Sadurní: venía á véureus.

SADURNÍ

Y que 'm fas content!

DÉVORA

Heu vist á n' en Carles, eh? Ha parlat ab aqueixa dona, veritat?

SADURNÍ

Donchs... *(Resolt.)* sí senyora.

DÉVORA

Y qué s' han dit? Qué s' han dit, Sadurní?

SADURNÍ

Oh... Cosas!

DÉVORA

No, no; diguéumho. Contéumho tot. Jo vuy saberho tot. Qué més puch saber, de lo que m' heu contat, per la meva desgracia?

SADURNÍ

Me vols creure, petita? Entórnaten. Y fes per reposar.

DÉVORA

Ah, no. Si no puch descansar jo. Si no estich be enlloch. La gent de casa, fins els oncles me fan nosa. M' he tancat. Y ells se pensan que m' estich al meu cuarto. Y he obert; y he fugit, que jo no 'm vuy moure d' aquí fora mentres sigui á La Miralta aqueixa mala dona que jo voldria fer trossos.

SADURNÍ

Escolta, escolta. Jo 't prometo que avans que siga de día se 'n anirá de La Miralta.

DÉVORA

Sí? Cóm ho sabeu?

SADURNÍ

Perque sí.

DÉVORA

Cóm ho sabeu? Quí us ho ha dit? Li heu parlat vos?

SADURNÍ

Deu me 'n reguard.

DÉVORA

Donchs espliquéuse.

SADURNÍ

Ho sé! Per l' animeta del meu pare, que al cel siga, que ho sé!

DÉVORA

Y se'n va?... Y deixará per sempre al meu Carles?

SADURNÍ, *apart.*

Malo!

DÉVORA

Per qué calleu, Sadurní?

SADURNÍ

El teu Carles! Encare en aquestas horas, desgraciada? Y m' ho gosas dir á mí?

DÉVORA

Sí, sí, ja ho sé. Pero l' he estimat tant, tant, Sadurní! Si no 's pot, no 's pot deixar de pensarhi!

SADURNÍ

Donchs pénsahi, pénsahi forsa, que per are y tant ell está pensant en l' altra. *(Ella, plena de ira, arrenca en plor.)*

DÉVORA

Ah quina rábia! quina rábia!

SADURNÍ

Ay, Senyor! Quant més te valdría qu' ell l' acabés la seva malifeta, y se 'n anés aquesta nit ab aqueixa dona!

DÉVORA

No, no. No se 'n anirá, no, ab ella, perque jo 'ls hi barraría 'l pas, y vos y tothom m' ajudariau. Perque jo no ho vuy, no ho vuy que 'm deixi, y li arrencaría aqueixa dona dels brassos, y l' escanyaría, que jo me 'l estimo á n' ell, jo me 'l estimo!

SADURNÍ

Dévora, Devoreta, filla: per qué t' ho has pres d' aquesta manera? Es ella la que se 'n anirá, ella sola!

DÉVORA

No; no se 'n vol anar s... *(Anava á dir sola y s' atura.)*

SADURNÍ

Mira si se 'n te d' anar sola, qu' en Tomás está guarnint abaix el carruatge.

DÉVORA, *investigadora.*

Y per qué abaix?

SADURNÍ

Perque... perque no sentis soroll tu.

DÉVORA

Y per qué no puch sentir soroll jo, si es la meva alegría més grossa?...

SADURNÍ

Donchs... no sé perque: será per... *(Rumiant.)*

DÉVORA

Es ordre d' en Carles, eh?

SADURNÍ

Sí; á n' en Tomás.

DÉVORA

Está be. *(Pausa.)* M' heu convensut, Sadurní, y me 'n vaig á dintre.

SADURNÍ

Ay ángela! Y jo de tu, mira, no aniría á parlar ab en Carles per res.

DÉVORA

Vos juro que no 'l veuré. Y vos qué faréu?

SADURNÍ

Me 'n vaig ab en Tomás. M' agrada véureho tot á mí.

DÉVORA

Donchs bona nit. Y que marxi, eh, que marxi!

SADURNÍ

Paraula. Bona nit. *(Ella 's fica dintre.)* No l' hauría deixat fugir la tonta. Mare de Deu! Las donas qué tontas! *(Se 'n va pel fons dreta.)*

ESCENA XII

DÉVORA y MERY. Al instant que desapareix Sadurní, torna Dévora, y atravessa la escena, ensopegant y rihent ab feresa. Truca un cop sol y després diferents cops precipitats á la porta de Mery, que sortirá portant un saquet de viatje á l' una má y á l' altra 'l sombrero, que ab la pressa no s' ha posat encare.

MERY

Hont ets? *(Mirant per tot.)* Carles: hont ets?

DÉVORA

No hi es en Carles; soch jo.

MERY

Dévora! *(Vol amagarse 'l saquet derrera.)*

DÉVORA

Pero es igual. Lo que hagi de dir á n' en Carles m' ho diu á mí.

MERY

Sí, sí, te rahó; es clar. Ay, Dévora! Quinas tribulacions, filla! Axó no 's pot resistir! Vosté pateix per las sevas penas, y jo per las mevas. No sembla sino que totas las desgracias ens hagin caygut assobre. Calumnias; pérduas de diners; tot, tot contra de... *(Anava á dir* TU) contra de vosté, y contra de mi; y 'ls nostres marits barallats, que 's matarán, créguiho, 's matarán! Y nosaltres sense tenirne cap culpa.

DÉVORA

Cap culpa, cap. Vosté y jo som ignocentas. *(Rihent.)*

MERY

Jo no sé... Si vosté vol entrar á casa, parlarém...

DÉVORA

Parlém aquí, aquí, Mery. *(Anántseli á tirar assobre y conteníntse.)* Sí; aquí, aquí, que hi ha més ayre per respirar, que jo m' ofego, m' ofego! *(Cayent asseguda mentres Mery aprofita 'l moment pera tirar més enrera 'l saquet de viatge.)*

MERY

Jo ja ho veig: tantas emocions en un mateix día...

DÉVORA, *rápida, creyent que se 'n anava.*

No, no; no s' aparti de mí; no s' aparti.

MERY

Pero criatura! Anármen jo? Deixantla en aquest estat, Dévora? Sosseguis per Deu; sosseguis.

DÉVORA, *rihent.*

Sí, sí; no sé per qué m' ho tinch de pendre d' aquesta manera.

MERY

Naturalment.

DÉVORA

Si sembla que soch jo la dona culpable, veritat?

MERY

Culpable no; pero cualsevol al véurela...

DÉVORA

Al véurem á mí, eh? Al véurem á mí? Y á vosté al véurela tranquila, encare ab la rialla á punt, la pendría per la mateixa Virtut que ha baixat á la terra.

MERY

Me vol creure? Retiris; que ab la excitació en que 's troba, l' ayre de la nit...

DÉVORA, *rihent.*

L' ayre de la nit! Pero si no es això. Pero si lo que hi ha, es que vosté cridava á n' en Carles; y jo vuy que 'm digui perque 'l cridava, perque l' esperava á n' en Carles en aquestas horas.

MERY

Esperarlo jo á n' en Carles? No ho cregui.

DÉVORA

Donchs per qué 'l demanava?: are, are. Qué li volía al meu marit? Qué li volía? *(Acostántseli furiosa.)*

MERY

Pero Dévora!...

DÉVORA

Que vuy qu' enrahoni, qu' enrahoni. Que are vuy que 'm parli á mí, tot á mí, tot, are. Entre vosté y jo, tot are, are, are.

MERY

Donchs me dispensará; pero ja que vosté no vol ferho, 'm retiraré jo. *(Volentse dirigir al pabelló.)*

DÉVORA, *privantli 'l pas d' aquella part.*

Ah, no! D' aquí no se 'n anirá per aquesta banda. *(Senyalantli 'l fons.)* Per allá sí; per allá sí. Y are mateix se 'n va!

MERY

Aixó no s' ha vist may. Aixó desdiu d' una persona com...

DÉVORA

Y vosté m' ho diu á mí? Y gosa vosté aixecar la cara pera mirarme á mí, á mí?

MERY

Y si. Y si. Y per qué no?

DÉVORA

Perque vosté es una cualsevol aquí; perque vosté ha vingut á deshonrar aquesta casa.

MERY, *volguentse retirar.*

La meva dignitat no 'm permet escoltarla més.

DÉVORA, *no deixantla passar.*

La seva dignitat? Y parla de dignitat vosté en aquestos moments en qu' está esperant al meu marit pera anársen ab ell?

MERY

Aixó es una grossera calumnia.

DÉVORA

La dona que te dos homes!

MERY

Vosté lo que te es que 's mor de gelosía.

DÉVORA

Sí; aixó sí. De gelosía honrada; perque jo, jo soch no més la esposa d' en Carles.

MERY

Y sí! Més si vosté no se l' ha sapigut fer seu, de vosté será la culpa.

DÉVORA

Y encare 'm gosa á insultar á mí, vosté, la seva amistansada!

MERY

Aixó ja es massa! Donchs quedis vosté sent la seva aborrida!

DÉVORA

Infame!; més que infame, que l'ha deixada 'l marit!

MERY

Y qué? D' igual á igual. A vosté la deixa 'l seu!

DÉVORA

Ah, lladra, lladra! Ets una lladra!

MERY

A mí 'm vol en Carles, á mí! A tu no; á tu no!

DÉVORA, *com boja.*

Calla; calla!

MERY

Y sí, sí; ja que ho vols saber: fuig de tu y se 'n va ab mí, are.

DÉVORA, *ab crit suprém.*

Ah! Jo t' ho dich: no fugirás ab ell; no!

MERY, *rihent.*

Que no? Prívamen! Prívamen!

DÉVORA

No fugirás ab ell! Te 'n anirás sola! Te 'n treuré sola! Sola!

MERY

No t' acostis; que 'l crido!

DÉVORA

Al meu Carles perque 't defensi?

MERY

Al meu; al meu Carles, perque se me n' enduga!

DÉVORA

No fugirás ab ell!

MERY

Are, are, y al teu devant. *(Mery retrocedeix poch á poch cap al fons per despéndres de la Dévora.)*

DÉVORA

T' escanyaré! Te mataré.

MERY

No m' agafis! Que 'm deixis!

DÉVORA

Viva ó morta, fora d' aquí!

MERY

No! Carles!

DÉVORA

Fora d' aquí! Fora d' aquí!

MERY

Carles!

DÉVORA

Vésten! Vésten, ó ets morta!

MERY

Carles: soch jo!

DÉVORA

Ah, que ja ets meva!

MERY

Aussili!

DÉVORA

No hi fugirás ab ell, que 't trech sola.

MERY

Correu!

DÉVORA

Sola! Tu sola!

ESCENA XIII

DÉVORA, MERY y CARLES

MERY

Ja ve!

CARLES

Mery! *(Desde dintre.)*

DÉVORA

Aqui la tens; aquí!

MERY

Carles meu!

DÉVORA

Carles teu! Va! Pe 'l dret!

MERY, *fent un xiscle.*

Ah! *(Desapareixent llensada al abisme per la empenta de Dévora al moment que en Carles surt á la porta de la casa.)*

DÉVORA

Al infern!

CARLES, *correnthi.*

Mery!

DÉVORA

Allá la tens. Abaix t' espera.

CARLES

Ah! Deu!

DÉVORA

Córrehi! Ja hi es! Abaix t' espera! Abaix t' espera! Abaix t' espera!... *(Va dihent las darreras paraulas fins que ha caygut lo*

TELÓ

Obras dramáticas d' Angel Guimerá

	Pessetas.
GALA PLACIDIA tragedia en tres actes.	2
JUDIT DE WELP » » »	2
LO FILL DEL REY » » »	2
MAR Y CEL » » »	2
REY Y MONJO » » »	2
LA BOJA » » »	2
L' ÁNIMA MORTA » » »	2
EN PÓLVORA drama en tres actes.	2
JESÚS DE NAZARETH tragedia en cinch actes.. . .	2
MARÍA ROSA drama en tres actes.	2
LAS MONJAS DE S. AYMAN drama en quatre actes.	2
LA FESTA DEL BLAT » tres » .	2
TERRA BAIXA » » » .	2
MOSSEN JANOT » » » .	2
LA FARSA comedia en tres actes..	2
LA FILLA DEL MAR drama en tres actes.	2
ARRÁN DE TERRA » » »	2
LA PECADORA » » »	2
AYGUA QUE CORRE » » »	2
LO CAMÍ DEL SOL tragedia en tres actes.	2
ANDRÓNICA » » »	2
SOL SOLET... drama en tres actes.	2
LA MIRALTA » » » »	2
LA SALA D'ESPERA comedia en un acte.	1
LA BALDIRONA » » »	1
MESTRE OLAGUER monólech.	0'50
MORT D' EN JAUME D' URGELL monólech.. . . .	0'50

********** ********

POESÍAS DE ÁNGEL GUIMERÁ ab un prólech de Joseph Yxart.	4
POESIAS DE ÁNGEL GUIMERÁ ab un prólech de Joseph Yxart, edició de gran luxo, ab profusió de dibuixos en varietat de tintas per Joseph Ll. Pellicer y Antoni Fabrés..	20

Punts de venda: En las principals llibrerías de Barcelona y en lo magatzém de paper de Joan Almirall, Primpcesa, 16.